

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Zuzana Konečná

Zásada nemo tenetur se ipsum accusare

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Rudolf Vokoun, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 9.4.2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 124 422 znaků včetně mezer.

Zuzana Konečná

V Praze dne 9.4.2021

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat panu JUDr. Rudolfovi Vokounovi, CSc., za jeho odborné vedení, vstřícný přístup a čas, který mi při psaní práce věnoval.

Obsah

Úvod.....	4
1. Historický vývoj zásady.....	6
1.1. Kontinentální právo.....	6
1.2. Common law.....	8
2. Právní zakotvení.....	10
2.1. Mezinárodní prameny.....	10
2.2. Vnitrostátní prameny.....	13
2.2.1. Ústavní úroveň.....	13
2.2.2. Zákonná úroveň.....	15
3. Vztah mezi zákazem nucení k sebeobviňování a právem odepřít výpověď.....	16
4. Dokazování v trestním řízení.....	21
4.1. Vady řízení (absolutní a relativní neúčinnost důkazů).....	22
4.2. Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování.....	23
4.3. Zákonné donucovací prostředky k získání důkazů.....	25
4.4. Formy nepřipustného donucení v judikatuře ESLP.....	28
4.5. Doktrína plodů z otráveného stromu.....	30
5. Dodržování zásady nemo tenetur ve vztahu k vybraným způsobům dokazování.....	34
5.1. Identifikační úkony.....	34
5.2. Konfrontace.....	35
5.3. Rekognice.....	36
6. Nové technologie a zásada nemo tenetur ve světle judikatury amerických soudů.....	42
6.1. Biometrická hesla a zásada zákazu donucení k sebeobvinění.....	44
6.2. Dokazování daty z mobilních telefonů podle českého právního řádu.....	46
Závěr.....	49
Seznam použitých zkratk.....	50
Seznam použitých zdrojů.....	51
Abstrakt.....	56
Abstract.....	57

Úvod

Zásada *nemo tenetur se ipsum accusare*, tedy zásada zákazu donucení k sebeobvinění, je jedním z nejstarších právních principů, tvoří základní pilíř obhajoby v trestním řízení a je považována za jedno z fundamentálních pravidel trestního procesu v demokratickém právním státě.¹ Přesto, že jde o zásadu s poměrně bohatým historickým vývojem, není v praxi vždy pojímána jednotně a i v dnešní době se tato zásada musí přizpůsobovat novým výzvám a vývoji společnosti. Zejména pro stále se vyvíjející povahu této zásady považují toto téma za stále aktuální a vhodné pro svou diplomovou práci.

Předkládaná diplomová práce si klade za cíl poskytnout vhled do vybraných aspektů tohoto principu, shrnout teoretická východiska a poukázat na jejich aplikaci v praxi. Dále pak poskytnout určité pojednání o tom, kde je hranice přípustného donucení a kdy se již jedná o porušení principu *nemo tenetur se ipsum accusare*.

Metody, které byly v této diplomové práci aplikovány jsou zejména metoda deskriptivní, analytická a komparativní s pokusem o syntézu nabytých poznatků.

Text práce je rozdělen do šesti kapitol, které jsou dále členěny na podkapitoly.

První kapitola se stručně věnuje historickému vývoji zásady počínaje starověkem, přes pojetí principu *nemo tenetur se ipsum accusare* jednotlivými významnými mysliteli zabývajícími se touto problematikou, po vývoj tohoto principu v angloamerickém právním systému.

Druhá kapitola podává přehled o tom, jakým způsobem je tento princip zakotven v mezinárodních i vnitrostátních právních pramenech. Stručně se zde také věnuji pojetí zásady Ústavním soudem a vývojem v rámci judikatorní činnosti Evropského soudu pro lidská práva.

Třetí kapitola se zabývá vztahem mezi zásadou zákazu donucení k sebeobviňování a právem odmítnout výpověď, přičemž východiskem mi byla zejména judikatura Evropského soudu pro lidská práva a Nejvyššího soudu USA.

Čtvrtá kapitola je věnována dokazování, a to zejména procesním důsledkům porušení předpisů při dokazování se zaměřením na zákonné a nezákonné způsoby donucení a jednotlivým vadám z nich plynoucím. Část kapitoly je také věnována doktríně plodů z otráveného stromu, která představuje důležitou součást problematiky dokazování.

Pátá kapitola pojednává o tom, jak se zásada *nemo tenetur* projevuje ve vybraných způsobech dokazování. Podrobnější zaměření je věnováno rekognici, zejména s ohledem na

---

¹ MUSIL, JAN. *Zákaz donucování k sebeobviňování (nemo tenetur se ipsum accusare)* [online]. 2009, [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/4-2009-zakaz-donucovani-k-sebeobvinovani-nemo-tenetur-se-ipsum-accusare.aspx>.

vynucování účasti obviněného včetně psychologických aspektů, které se s úkonem rekognice neoddělitelně pojí.

Šestá kapitola poskytuje stručný vhled do aktuálního vývoje judikatury USA týkajícího se vztahu zásady zákazu donucení k sebeobvinění, kterou poskytuje Pátý dodatek Americké ústavy a nových technologií, zejména se zaměřením na vynucování hesel k mobilním telefonům a nastínění české právní úpravy v tomto směru.

1. Historický vývoj zásady

Zásada *nemo tenetur se ipsum accusare*, v překladu z latiny „nikdo nemusí žalovat sám sebe“, kterému odpovídá také zásada „*nemo tenetur se ipsum prodere*“, tedy „nikdo nemusí vydat sám sebe“² představuje jeden ze základních pilířů trestního procesu. Jedná se o jeden z nejstarších právních principů, který prošel velmi významným historickým vývojem sahajícím až do starověku. Z historického hlediska a zejména z důvodu regionálních odlišností je možné formování této zásady rozdělit na dva základní proudy, a to na vývoj v rámci kontinentálního práva, kde se toto formování odvíjelo od původního požadavku vypovídat před soudem pravdu a uplatňování tortury jako prostředku získání takové výpovědi a vývoj v rámci systému *common law*, kde byla původním stěžejním institutem přísaha *ex officio*. Znalost historického vývoje je podstatným předpokladem pro pochopení dnešního pojetí tohoto principu.

1.1. Kontinentální právo

Počátky uznávání zásady *nemo tenetur se ipsum accusare* se vyskytují již v Talmudu, jehož proces tvorby datujeme v období 300 let před našim letopočtem do 6. století našeho letopočtu. Podle Talmudu není přípustné svědectví příbuzných, a tak jako nemůže osoba svědčit ve věci příbuzného³, nemůže svědčit ani o sobě, jelikož nejbližším příbuzným je člověk sám sobě.⁴ Soud tedy nejen, že nesměl donutit osobu k doznání, ale k jejímu odsouzení nesměl použít ani její vlastní dobrovolné přiznání, jelikož bylo považováno za nepřípustné, aby udělení trestu záviselo na vlastních prohlášeních jednotlivce.

V evropském raně kanonickém právu lze hledat prvky této zásady u Aurelia Augustina, který se rázně vymezoval proti mučení a dále u Jana Zlatoústého, který v Epištole Židům vyslovil tezi odmítající donucení k přiznání. Vyjadřuje myšlenku, že nikdo není povinen v soudním vyšetřování obvinít a obžalovat sám sebe ani říkat pravdu, a tedy lhaní před soudem nepovažuje za smrtelný hřích.⁵

Tento přístup se mění v období 12. století, kdy došlo k prosazení inkvizičního trestního řízení. K tomu došlo zejména přičiněním papeže Inocence III., jehož politika směřovala k systému, který

---

² HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník* [online]. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, s. 498 [cit. 2021-4-27]. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz>

³ The William Davidson Talmud: Sanhedrin 27b. *Sefaria: A Living Library of Jewish Texts Online* [online]. [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.sefaria.org/Sanhedrin.27b?lang=bi>.

⁴ The William Davidson Talmud: Sanhedrin 9b. *Sefaria: A Living Library of Jewish Texts Online* [online]. [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.sefaria.org/Sanhedrin.9b?lang=bi>.

⁵ HOLLÄNDER, Pavel. Zrod a současnost principu *nemo tenetur se ipsum prodere*: ZROD A SOUČASNOST PRINCIPU NEMO TENETUR SE IPSUM PRODERE (HYPOSTÁZE JEDNOHO ZÁKLADNÍHO PRÁVA). *Právník* [online]. Ústav státu a práva AV ČR, 2017, (2/2017), 89-113 [cit. 2021-02-10]. ISSN 0231-6625.

někdy bývá označován jako papocaesarismus, tj. nadvláda papežství nad celým katolickým i světským světem, v úplnosti se ale tento systém nikdy zcela neprosadil.⁶

Katolický filosof a teolog Tomáš Akvinský ve svém díle Summa Teologická formuluje povinnost obžalovaného vypovídat pravdu, tato povinnost se týká skutkových zjištění, která vedla k obvinění.⁷ V Summě Teologické píše: „*Soudce však, jak bylo shora řečeno, je představeným vzhledem k tomu, jenž je souzen. A proto z povinnosti je vázán obžalovaný vyložiti soudci pravdu, které od něho podle pravidel práva vyžaduje. A proto, nechce-li vyznati pravdu, kterou je vázán říci, nebo když ji lživě popře, smrtelně hřeší. Jestliže však soudce vyzvídá, co podle řádu práva nemůže, není mu obžalovaný vázán odpověděti, nýbrž odvoláním nebo jinak dovoleně uniknouti; říci však lež není dovoleno.*“⁸

Doznání obviněného bylo považováno za královnu důkazů, povinnost usvědčovat sám sebe byla zakotvena například v trestním řádu Karla V. Constitutio Criminalis Carolina z roku 1532. Toto doznání bylo často spjata s torturou, vůči které se vymezoval například francouzský renesanční filosof Michel de Montaigne ve svých Esejích, kde pojednává o mučidlech jako o „*vynálezu věru nebezpečném*“ a považuje je spíše za zkoušku odolnosti nežli pravdivosti, jelikož „*pokud člověk bolest snese, pravda zůstává nadále zatajena, stejně jako když ji snést nedokáže*“.⁹ Označuje torturu za nelidský a nejistý prostředek ke zjištění pravdy.

V zemích České koruny byl inkviziční proces zakotven v trestním zákoníku Josefa I. z roku 1707 Constitutio Criminalis Josephina, k úplnému sjednocení úpravy a zajištění absolutní převahy formální důkazní teorie došlo přijetím tereziánského trestního zákoníku Constitutio Criminalis Theresiana v roce 1768. Byla jím zakotvena přesná pravidla tortury a vedení procesu na principu presumpce viny, kdy veškeré dokazování bylo přeneseno na obžalovaného, jehož pozice tak byla mimořádně složitá.¹⁰

K nejvýznamnějším odpůrcům tortury v období 18. století řadíme Voltaira a Beccariu. Voltaire přispěl v boji proti tortuře zejména svou reakcí na nevinně odsouzeného toulonského

---

⁶ SELTENREICH, Radim. *Dějiny evropského kontinentálního práva: vysokoškolská právnická učebnice*. 3., upr. vyd. Praha: Leges, 2010, s. 134. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-54-7.

⁷ HOLLÄNDER, Pavel. Zrod a současnost principu nemo tenetur se ipsum prodere: ZROD A SOUČASNOST PRINCIPU NEMO TENETUR SE IPSUM PRODERE (HYPOSTÁZE JEDNOHO ZÁKLADNÍHO PRÁVA). *Právník* [online]. Ústav státu a práva AV ČR, 2017, (2/2017), 89-113 [cit. 2021-02-10]. ISSN 0231-6625.

⁸ TOMÁŠ, Akvinský. *Theologická summa, doslovný překlad, red. E. Soukup* [online]. Krystal Olomouc 1937, II-II. 69 [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <http://summa.op.cz/sth.php?&A=1>

⁹ *Eseje*. 2. vyd., 1. vyd. v ERM. Praha: ERM, 1995, s. 260. ISBN 80-85913-12-7.

¹⁰ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010, s. 188-189. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4.

občana Jeana Calase, který byl krutým způsobem mučen a popraven.¹¹ Oba myslitelé považují torturu za součást zastaralého trestního systému, který je již neudržitelný a neslučitelný s osvícenským obdobím.

K zákazu tortury na našem území došlo nejvyšším rozhodnutím císařovny Marie Terezie v roce 1776.¹²

K legislativnímu zakotvení zásady *nemo tenetur* na evropském kontinentu docházelo pozvolna. Mezi první projevy zakotvení této zásady řadíme Glaserův trestní řád v Rakousku z roku 1873, který sice obsahoval ustanovení, podle kterého měl být obviněný před začátkem výslechu napomenut, aby odpovídal na položené otázky pravdivě, ale neuposlechnutí již nebylo sankcionováno.¹³

Obecně platí, že v evropských kontinentálních zemích nebývá tato zásada zakotvena přímo v ústavě, ale spíše v trestněprocesních normách. Konkrétně lze zmínit příklad německého trestního řádu, kde nalezneme zásadu zakotvenou v ustanovení o poučení o právu nevypovídat a zákazu použít nedovolené donucení, dále v polském trestním řádu je zakotveno právo obviněného odmítnout vypovídat bez udání důvodu, o čemž musí být poučen.¹⁴

1.2. Common law

V oblasti common law měla zásada vývoj odlišný. Důležitým milníkem pro rozvoj zásady *nemo tenetur* se stal případ Johna Lilburna, otevřeného kritika anglikánské církve, který byl v roce 1637 postaven před Soud Hvězdné komory. Jeho případ bývá označován jako *cause célèbre*. John Lilburne byl odsouzen za distribuci spisů, jejichž autory byli William Prynne a John Bastwick.¹⁵ Při řízení odmítl složit přísahu *ex officio*, jejíž význam spočíval v tom, že soudce měl právo požadovat čestnou odpověď pouze z titulu své funkce a bez oprávněného podezření z viny, protože by tak byl nucen svědčit sám proti své osobě.¹⁶ Lilburne byl odsouzen, pranýřován, uvězněn a byla mu udělena pokuta.

---

¹¹ HOLLÄNDER, Pavel. Zrod a současnost principu *nemo tenetur se ipsum prodere*: ZROD A SOUČASNOST PRINCIPU NEMO TENETUR SE IPSUM PRODERE (HYPOSTÁZE JEDNOHO ZÁKLADNÍHO PRÁVA). *Právník* [online]. Ústav státu a práva AV ČR, 2017, (2/2017), 89-113 [cit. 2021-02-10]. ISSN 0231-6625.

¹² MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010, s. 190. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4.

¹³ MUSIL, JAN. *Zákaz donucování k sebeobviňování (nemo tenetur se ipsum accusare)* [online]. 2009, [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/4-2009-zakaz-donucovani-k-sebeobvinovani-nemo-tenetur-se-ipsum-accusare.aspx>.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ KEMP, John A. The Background of the Fifth Amendment in English Law: A Study of Its Historical Implications. *William & Mary Law Review* [online]. 1958, s. 283 [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <https://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3341&context=wmlr>.

¹⁶ Tamtéž, s. 249.

V roce 1640 došlo k nevyhnutelné krizi, kdy v důsledku anglické revoluce byl zrušen Soud Hvězdné komory i Soud Vysoké komise. V roce 1641 došlo k začlenění práva proti sebeobvinění do anglického práva pro většinu občanů. Z Bill of Rights se tato zásada přenesla do Virginia Bill of Rights, podle vzoru Virginie pak princip zakotvily ve svých deklaracích práv také další státy. V důsledku iniciativy států New York, Virginie, Severní Karolíny a Rhode Island, které předložily návrh dodatku, se princip *nemo tenetur* stal v roce 1791 součástí Ústavy USA.¹⁷ Doslovné zakotvení zásady v pátém dodatku zní „*No person shall be compelled, in any criminal case, to be a witness against himself*“, tedy v doslovném překladu „*Nikdo nesmí být v trestní věci nucen k tomu, aby byl svědkem proti sobě samému.*“ Zásada je v americké právní nauce označována jako „*privilege against self-incrimination*“. Samotná interpretace tohoto pravidla prošla značným vývojem, kdy zpočátku bylo interpretováno americkými soudy jako zákaz donucení, které se mělo vztahovat pouze k samotnému výslechu osoby a až vývojem judikatury bylo stanoveno rozšíření tohoto pravidla tak, že se zákaz donucení vztahuje nejen na donucení při výslechu, ale na jakékoliv donucení k aktivnímu jednání osoby, která by tak poskytovala důkazy sama proti sobě.¹⁸

---

¹⁷ HOLLÄNDER, Pavel. Zrod a současnost principu *nemo tenetur se ipsum prodere*: ZROD A SOUČASNOST PRINCIPU NEMO TENETUR SE IPSUM PRODERE (HYPOSTÁZE JEDNOHO ZÁKLADNÍHO PRÁVA). *Právník* [online]. Ústav státu a práva AV ČR, 2017, (2/2017), s. 100, [cit. 2021-02-10]. ISSN 0231-662.

¹⁸ MUSIL, JAN. *Zákaz donucování k sebeobviňování (nemo tenetur se ipsum accusare)* [online]. 2009, [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/4-2009-zakaz-donucovani-k-sebeobvinovani-nemo-tenetur-se-ipsum-accusare.aspx>.

2. Právní zakotvení

2.1. Mezinárodní prameny

Na mezinárodní úrovni je zásada zakotvena v čl. 14 odst. 3 písm. g) Mezinárodního paktu o občanských a politických právech z roku 1966, podle kterého má každý, kdo je obviněn z trestného činu, minimální záruky, mezi které patří i to, že nesmí být nucen svědčit sám proti sobě nebo přiznat vinu.

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) explicitně zásadu neupravuje. Avšak čl. 3 Úmluvy zakotvuje zákaz mučení, z toho lze vyvodit, že důkazy takto získané jsou v rozporu s právem na spravedlivý proces, který upravuje čl. 6 Úmluvy. Důkazy získané vynucením pod pohrůzkou nebo jakýmkoliv způsobem odpovídajícím mučení tedy nejsou přípustné. To je dovozováno i judikaturou.

V této souvislosti lze zmínit rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ve věci *Funke versus Francie* z roku 1993. Pan Funke se obrátil na Komisi mimo jiné se stížností, týkající se jeho trestního odsouzení, poté co odmítl předložit listiny požadované celní správou. Argumentoval tím, že došlo k porušení jeho práva na spravedlivý proces a také principu presumpce nevinoty podle Úmluvy. Dále Pan Funke uvedl, že úřady porušily jeho právo nesvědčit sám proti sobě, a to v důsledku toho, že nebyla podána žaloba na trestný čin proti předpisům upravujícím finanční operace se zahraničím a úřady zahájily trestní řízení ve snaze přinutit pana Funkeho ke spolupráci, a to i přes to, že francouzským úřadům nic nebránilo v tom, aby si vyžádaly mezinárodní právní pomoc a získaly důkazy ze zahraničí. ESLP v § 44 rozhodnutí v této věci kvalifikoval postup celních orgánů jako vyprovokování k usvědčení pana Funkeho za účelem získání listin, jejichž existenci si nebyly jisty a nebyly schopny a ochotny si je opatřit takovým způsobem, aby nedošlo k donucení stěžovatele k předložení takových důkazů. Takový postup podle rozhodnutí soudu není možné ospravedlnit ani zvláštními pravomocemi celních orgánů, které spočívají zejména ve zvláštním právu kontroly, došlo tedy k porušení práva každého, aby nepřispíval k obvinění sebe sama.¹⁹

Ve věci *Saunders versus Spojené království* soud označil za nepřípustné, aby byly v trestním řízení použity důkazy získané v jiném druhu řízení pod pohrůzkou. V tomto případě bylo vyhrožováno inspektory Ministerstva průmyslu a obchodu trestní sankcí v případě odmítnutí podání výpovědi. Na řízení před ministerstvem se čl. 6 Úmluvy podle soudu nevztahoval.²⁰

---

¹⁹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Funke versus Francie* č. 10828/84 ze dne 25. 2. 1993

²⁰ BOBEK, Michal. *Dvacet let Evropské úmluvy v České republice a na Slovensku*. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 43. ISBN 978-80-7400-460-5.

Významným případem z hlediska přístupu k prevenci mučení ze strany ESLP se stal *Selmouni versus Francie*, ve kterém soud naznačil, že je ochoten přehodnotit své předchozí závěry ve starších případech. ESLP uvedl, že Úmluva je „*živým nástrojem, který musí být vykládán ve světle současných podmínek*“ a že některé činy, které byly v minulosti klasifikovány jako nelidské a ponižující zacházení, a ne jako mučení, je možné v budoucnu klasifikovat odlišně.²¹ Stěžovatel v tomto případě utrpěl v průběhu výslechu velké množství úderů, kdy lékařská zpráva stanovila, že tyto údery pokrývaly téměř celé jeho tělo a způsobily podstatnou bolest, i když na těle nezanechávají viditelné stopy. Stěžovatel byl ze strany policie vystaven mimořádně ponižujícímu jednání, které v sobě zahrnovalo vlečení za vlasy, sexuální obtěžování, močení na vyslýchaného apod. Toto trvalo po několik dní výslechu, přičemž motivací policistů mělo být vynucení přiznání stěžovatele k účasti na obchodování s drogami. ESLP jednání kvalifikoval jako porušení čl. 3 Úmluvy.²²

Zásadním se v roce 2006 stal rozsudek ve věci *Jalloh versus Německo*. Stěžovatel Abu Bakah Jalloh, občan Sierry Leone žijící v Kolíně nad Rýnem, byl několikrát policisty spatřen, jak vytahuje z úst malý plastový sáček a podává ho jiné osobě za peníze. Policisté v přesvědčení, že sáček obsahuje drogy Jalloha zatkli, přičemž ten při zatčení sáček, který měl ještě v ústech, spolkl. V návaznosti na to státní zástupce nařídil, aby byla Jallohovi podána emetika, aby sáček s drogami vyvrhl, ten ovšem odmítl emetika požit a byla mu podána násilně pomocí trubice vedené nosem do žaludku. Zároveň mu byla podána další emetika na bázi morfinu injekční formou. V důsledku toho stěžovatel vyzvracel sáček obsahující kokain.²³ Po obvinění a odsouzení stěžovatele z držení a prodeje drog u něj přetrvávaly zdravotní problémy. Soud konstatoval že mu byla emetika podána násilnou formou, která hraničí s brutalitou, v důsledku které bylo stěžovateli způsobeno psychické i fyzické utrpení. Zároveň označil za ponižující skutečnost, že byl stěžovatel donucen v přítomnosti lékaře i policistů sáček vyzvracet. Takový postup je v rozporu s čl. 3 Úmluvy a nelze jej ospravedlnit veřejným zájmem na odsouzení pachatele. Soud došel k závěru, že donucením stěžovatele k vyzvracení důkazu došlo k porušení jeho práva neusvědčovat sám sebe.²⁴

Poněkud odlišné stanovisko ESLP zaujal věci *Gäfgen* proti Německu, ve kterém soud připustil, že za určitých podmínek může být připuštěn i důkaz získaný porušením čl. 3 Úmluvy.²⁵

---

²¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Selmouni versus Francie* č. 25803/94 ze dne 28. 7. 1999

²² Tamtéž.

²³ HUBÁLKOVÁ, Eva a JÁN ŠIKUTA. *Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010-, s. 213. Přehledy judikatury (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-043-1.

²⁴ Tamtéž, s. 213-217.

²⁵ FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 179. ISBN 978-80-210-7687-7.

Skutkové okolnosti případu vychází ze skutečnosti, že Magnus Gäfgen, německý občan, nalákal do svého bytu pod falešnou záminkou Jacoba von Metzlera, syna významného frankfurtského bankéře, kde ho zabil. Následně stěžovatel požadoval od rodičů oběti výkupné ve výši jednoho milionu eur s tím, že pokud výkupné dostane včas a podaří se mu opustit zemi, tak rodiče svého syna znovu uvidí. Mezitím stěžovatel ukryl tělo pod molo rybníka. Po obdržení výkupného se pokusil opustit zemi, ale byl zadržen na frankfurtském letišti. Následoval výslech stěžovatele za účelem nalezení oběti. Stěžovatel nejprve naznačoval, že je dítě drženo jiným únoscem. Na základě rozkazu policejního komisaře bylo stěžovateli vyhrožováno způsobením značné fyzické bolesti, a to osobou speciálně k tomu vyškolenou, pokud neprozradí, kde se dítě nachází. Podle stěžovatele mu policie dále vyhrožovala, že bude zavřen do cely, kde bude sexuálně zneužíván. Policista ho měl také rukou udeřit do hrudi a zatřást s ním tak, že jeho hlava narazila do zdi. V důsledku toho stěžovatel prozradil místo, kde se tělo nachází. Stěžovatel ve stížnosti uvedl, že byl policisty nucen na místě, kde nechal mrtvolu chodit bez bot. Při cestě zpět se poté přiznal k únosu a zabití. Lékařské vyšetření provedené policejním lékařem potvrdilo, že se na těle stěžovatele nacházelo několik hematomů, kožní léze, krevní strupy a na nohou puchýře, příčiny těchto zranění ale nebyly určeny. Stěžovatel se k činu přiznal znovu i před soudem.²⁶ ESLP vyjádřil přípustnost některých důkazů získaných v souvislosti s porušením čl. 3 Úmluvy a uvedl, že i přes toto porušení bylo řízení spravedlivé a nedošlo tak k porušení čl. 6 Úmluvy, a to zejména proto, že důkazy získané donucovacími prostředky měly v případě a usvědčení pouze podpůrný charakter.²⁷ Vůči tomuto výroku bylo vydáno nesouhlasné stanovisko soudkyně Z. Kalaydjievy, která uvedla, že se jedná o zpochybnění přechozí judikatury soudu, protože to je poprvé, kdy soud stanovil, že důkazy získané v rozporu s čl. 3 Úmluvy jsou v souladu s požadavkem spravedlivého procesu.²⁸ Příklad Gäfgena byl postoupen Velkému senátu, který ale shodně rozhodl, že se o porušení spravedlivého procesu podle čl. 6 Úmluvy nejedná. Zároveň bylo ale judikováno, že věcné důkazy, které jsou získány násilím nebo jiným způsobem, který lze podřadit pod čl. 3 Úmluvy nikdy nelze použít k usvědčení osoby, která byla takovému zacházení podrobena.

---

²⁶ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Gäfgen versus Německo č. 22978/05

²⁷ FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 177. ISBN 978-80-210-7687-7.

²⁸ Tamtéž.

2.2. Vnitrostátní prameny

2.2.1. Ústavní úroveň

Právo nebýt donucován k sebeobviňování bylo do českého ústavního pořádku podobně jako do ústavních předpisů dalších vyspělých demokratických států zavedeno po vzoru Pátého dodatku americké ústavy z roku 1791.²⁹

Toto ústavně zaručené právo je dovozováno z čl. 37 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), který zakotvuje právo „každého odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké“. V porovnání s Mezinárodním paktem o občanských a politických právech, který se v tomto ohledu omezuje pouze na ochranu obviněných a jen jich samotných, nikoliv osob blízkých, tak Listina poskytuje nejvyšší standard ochrany ve vztahu k povinnosti vypovídat. Do jisté míry tak stanovuje určitou hodnotovou volbu, kdy při střetu hodnoty soukromého a rodinného života se zájmem státu na potrestání pachatele má podle ní dostat přednost ochrana soukromého a rodinného života.³⁰ Čl. 37 odst. 1 Listiny má obecnou povahu, nevztahuje se pouze na řízení o trestním obvinění, čl. 40 odst. 4 Listiny pak představuje vůči tomuto ustanovení *lex specialis*.³¹ Podstatné je v souvislosti s právem odepřít výpověď vymezení pojmu „každý“, který se může jevit jako sporný. Ústavní soud ve své judikatuře připustil, že tento pojem zahrnuje kromě fyzických osob také osoby právnické, jednající skrze své statutární orgány a zaměstnance. Jinak by docházelo k obcházení práva nevypovídat.³²

Čl. 37 odst. 1 je nutné vykládat společně s čl. 40 odst. 4 Listiny, který jej provádí pro účely řízení o trestním obvinění.³³ Stanovuje právo obviněného odepřít výpověď, přičemž tohoto práva nesmí být žádným způsobem zbaven. Jde o princip, který vychází z historické zkušenosti, kdy vynucování výpovědi vedlo k velkému množství justičních omylů, cílem je tedy takovým situacím předcházet. Východiskem je také to, že účinná obhajoba u vynuceně vypovídající osoby je značně ztížena a v důsledku tohoto ustanovení tudíž není nikdo nucen prokazovat svoji nevinu, a tedy prokázání viny bez pochybností je povinností státu.³⁴

S tím úzce souvisí také zásada presumpce nevinu upravená v čl. 40 odst. 2 Listiny a z ní dovozovaný princip *in dubio pro reo*. Právě z principu presumpce nevinu vychází požadavek, aby to byl stát, kdo nese důkazní břemeno. Uplatňování pravidla *in dubio pro reo* pak v trestním řízení

²⁹ Nález ÚS ze dne 30.11.2010, sp. zn. Pl.ÚS-st. 30/10

³⁰ KOPA, Martin. Listina základních práv a svobod. Komentář. HUSSEINI, Faisai, Michal BARTOŇ, Marian KOKEŠ a Martin KOPA. *Listina základních práv a svobod: komentář* [online]. V Praze: C.H. Beck, 2021, s. 1136 [cit. 2021-02-14]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-812-2. Dostupné z: www.beck-online.cz

³¹ Tamtéž.

³² Tamtéž.

³³ Tamtéž.

³⁴ Tamtéž.

znamená, že není-li v důkazním řízení dosaženo praktické jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, to znamená jsou-li přítomny důvodné pochybnosti, které nelze odstranit ani provedením dalšího dokazování, je nutné rozhodnout ve prospěch obviněného.³⁵ Z povinnosti orgánů činných v trestním řízení dokazovat vinu obviněného pak a contrario plyne, že obviněný nemá povinnost jakýmkoliv způsobem sám sebe usvědčovat. Z toho logicky vyvozujeme zákaz donucení k sebeobvinění, stejným postupem lze vyvodit i neexistenci povinnosti k sebeobvinění.³⁶

V jednom ze svých prvních významných judikátů k otázce principu zákazu donucení k sebeobviňování poukazuje Ústavní soud na rozdíl mezi ústavně zaručeným právem nebýt donucován k sebeobvinění předložením důkazu proti sobě samému pod donucením na jedné straně a možností kárné (trestní) moci opatřovat důkazy i jejich odnětím proti vůli obviněného na straně druhé.³⁷ Ústavní soud tak judikoval, že pokud je nutno pro trestní řízení věc zajistit a obviněný ji dobrovolně nevydá, může mu být odňata proti jeho vůli a takový postup nelze chápat jako donucení ve smyslu zásady nemo tenetur. Nejedná se o donucení obviněného k poskytnutí důkazů proti sobě samému, ale odnětí věci zde má povahu zajišťovacího úkonu. Ústavní soud uvedl, že pokud by takové jednání bylo vykládáno jako jednání v rozporu se zásadou nemo tenetur, došlo by tak k paralýze trestního řízení.³⁸

Pokud se případ nachází ve stádiu předcházejícím trestnímu stíhání, nemůže být osoba vystavena donucovacím prostředkům za účelem poskytnutí důkazů, na základě kterých by teprve měly být objasněny skutečnosti podmiňující zahájení trestního stíhání. Ústavní soud řešil případ, kdy podezřelý ani po výzvě nevydal svůj peněžní deník, který měl teprve potvrdit nebo vyvrátit podezření, že došlo k trestnému činu a v důsledku toho mu byla uložena pořádková pokuta. Ústavní soud uvedl, že policejní orgány neměly pravomoc pořádkovou pokutu uložit, protože výzva nebyla učiněna v přípravném řízení a pořádková pokuta měla podezřelého donutit k předložení důkazu, kterým se mohl usvědčit.³⁹

V navazující judikatuře Ústavní soud poukázal na již dříve vyslovenou pravomoc orgánů činných v trestním řízení odejmout věc důležitou pro trestní řízení, nezávisle na možnosti získat věc na základě výzvy k jejímu vydání, a uvedl, že tedy není možné osobu nutit uložením pořádkové pokuty k tomu, aby proti sobě poskytla důkazy.⁴⁰ Tento názor Ústavní soud potvrdil i ve svých dalších nálezech.

---

³⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 24.2.2004, sp. zn. I. ÚS 733/01

³⁶ HERCZEG, Jirí. Zásada „nemo tenetur“ a práva obviněného v trestním řízení. *Bulletin advokacie* [online]. 2010, (1-2), 38-47 [cit. 2021-02-14]. Dostupné z: www.beck-online.cz

³⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 29/2000

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2003, sp. zn. II. ÚS 118/01

⁴⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 2. 2005, sp. zn. I. ÚS 431/04

2.2.2. Zákonná úroveň

Výše zmíněné se promítá také do právních ustanovení na zákonné úrovni, a to do několika ustanovení obsažených v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“). Trestní řád zákaz donucení k sebeobviňování neupravuje v § 2 mezi základními zásadami trestního řízení, avšak zásada vyplývá z některých jednotlivých ustanovení. Zejména lze zmínit § 33 odst. 1 trestního řádu, ten stanovuje základní práva obviněného, mimo jiné právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, přičemž obviněný však není povinen vypovídat. Oprávnění uvedená v tomto paragrafu se vztahují především na obviněného, ale podle § 12 odst. 7 trestního řádu, pokud z povahy věci nevyplývá něco jiného, lze tato oprávnění aplikovat také na obžalovaného a odsouzeného. Přiměřeně lze toto ustanovení aplikovat také na podezřelého, ale pouze v omezeném rozsahu.⁴¹

Princip nemo tenetur se promítá i do ustanovení upravujícího postup při výslechu v § 92 odst. 1 trestního řádu, kde je výslovně zakotveno, že „*obviněný nesmí být žádným způsobem donucován k výpovědi nebo k doznání*“. Jde o konkretizaci principu, který je v obecné rovině zakotven v čl. 40 odst. 4 Listiny. Tento zákaz k donucování, jak ve formě fyzického, tak psychického nátlaku, musí být respektován ve všech fázích trestního stíhání.⁴² S tím souvisí i absolutní neúčinnost důkazu, který byl získán nezákonným donucením nebo hrozbou takového donucení, stanovená v § 89 odst. 3 trestního řádu. Podle § 164 odst. 3 trestního řádu nesmí být obviněný k výpovědi nebo doznání žádným způsobem donucován. Za takové donucení pak je považován také případ, pokud dochází k jeho neustálému opakování za účelem dosažení doznání obviněného.⁴³

Ústavně zakotvené právo v čl. 37 odst. 1 Listiny je v trestním řádu konkretizováno v § 100 odst. 2, který upravuje právo odepřít výpověď jako svědek v případě, že by svou výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobám blízkým. Z ustálené judikatury Ústavního soudu vyplývá, že se jedná o „*subjektivní, ústavně zaručené právo svědka s hlubokým historickým základem*“. O tomto právu musí být svědek poučen a následně je na jeho vlastním uvážení, zda svého práva na odepření výpovědi využije či nikoli.⁴⁴ Svědek tak nesmí být v tomto ohledu žádným způsobem ovlivňován.

---

⁴¹ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád: komentář* [online]. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 404–426 [cit. 2021-02-15]. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0. Dostupné z: www.beck-online.cz

⁴² Tamtéž, s. 1308–1394.

⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 4. 1968, sp. zn. 7 Tz 11/68

⁴⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 9.7.2018, sp. zn. II. ÚS 955/18

3. Vztah mezi zákazem nucení k sebeobviňování a právem odepřít výpověď

Nebýt nucen obviňovat sebe samého a možnost odepřít výpověď jsou základní práva garantovaná v trestním procesu. Jde o dvě samostatná práva, která se do určité míry překrývají, nelze je ovšem zaměňovat. Jejich vzájemný vztah však dosud nebyl trestní judikaturou přímo posuzován.⁴⁵

Pro možnost posouzení vzájemného poměru těchto dvou práv je potřeba nejprve pochopit jejich skutečnou podstatu. Právo odepřít výpověď je nepochybně právem užším v tom smyslu, že se omezuje pouze na mluvenou komunikaci, někdy je označované také jako právo zůstat potichu či právo mlčet. Právo nebýt nucen k sebeobviňování je širší s ohledem na to, že se neomezuje pouze na verbální komunikaci, ale i na poskytování jiných důkazů, které by mohly vést k usvědčení. Oproti tomu právo na odepření výpovědi se neomezuje pouze na ochranu před donucením k sebeobvinění, tedy poskytnutí v rámci své výpovědi takových informací, které by mohly vést k usvědčení vypovídající osoby, ale na jakékoliv prohlášení.⁴⁶

Obě tato práva jsou ESLP považována za jádro spravedlivého procesu a spadají tak pod čl. 6 Úmluvy, i když nejsou výslovně v tomto článku uvedena. Toto je nastíněno v rozhodnutí ve věci *Saunders versus Spojené království*, kde ESLP uvedl, že respektování těchto práv přispívá k zamezení vzniku justičních omylů, a tím dochází k naplnění cílů čl. 6 Úmluvy, přičemž právo neobviňovat sebe samého se primárně týká respektování vůle obviněného mlčet.⁴⁷ V návaznosti na toto stanovisko ESLP však vyvstává otázka, jestli je takto úzká interpretace vhodná, protože z ní vyplývají pouze situace, kdy by osoba poskytovala výpověď přímo proti sobě. Praktické zkušenosti ale ukazují, že i zdánlivě nedůležité otázky mohou být pro vyslychaného riskantní a pokud by jim nevěnoval náležitou pozornost, může díky nim dojít k oslabení pozice podezřelého či může být narušena jeho důvěryhodnost, a to např. v důsledku poskytnutí rozporupných výpovědí.⁴⁸ V případě *Saunders versus Spojené království* ESLP také konstatoval, že právo nebýt nucen obviňovat sám sebe je nutné respektovat ve vztahu ke všem druhům trestných činů, a to od těch nejjednodušších po ty nejsložitější.

---

⁴⁵ MATES, Pavel a František PÚRY. Zákaz nucení k sebeobviňování. *Bulletin Advokacie* [online]. 2019, 2019(3), 13 [cit. 2021-03-04]. ISSN 1805-8280. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_3_2019_web.pdf

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Saunders versus Spojené království* č. 19187/91

⁴⁸ TRECHSEL, Stefan. *Human Rights in Criminal Proceedings* [online]. Oxford: Oxford University Press, 2005, s. 342 [cit. 2021-02-18]. ISBN 9780198299363. Dostupné z: <https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199271207.001.0001/acprof-9780199271207-chapter-13>

Ve stejném případě ESLP nastínil také problematiku vymezení toho, zda je právo neobviňovat sebe samého právem absolutním nebo relativním, tedy zda lze jeho porušení v určitých případech ospravedlnit, soud ale neshledal v daném případě jako podstatné se tímto vymezením zabývat.⁴⁹ K tomuto se ale vyjádřil soudce Martens ve svém disentaním stanovisku, kde obecně otázku stanovení absolutnosti nebo relativnosti označuje za velmi složitou, ale důležitou. Zároveň připouští, že jde o téma, které je náchylné k vyvolání poměrně silných emocí. Sám v disentaním stanovisku vychází z předpokladu, že jak právo nebýt nucen k sebeobviňování, tak právo odepřít výpověď nejsou práva absolutní, ale stejně jako u ostatních práv plynoucích z čl. 6 Úmluvy, jde o práva, která mohou být za určitých podmínek omezena. Taková omezení by ale měla být v souladu se zákonem, sledovat legitimní cíl a být přiměřena tomuto cíli, jinak taková omezení nelze připustit.⁵⁰ K podobnému závěru se přiklonila také Evropská komise pro lidská práva ve svém reportu, kde uvádí, že žádné právo obsažené v čl. 6 Úmluvy nemůže mít absolutní povahu, ale je předmětem implicitních omezení, která plynou z požadavků na nenarušování samotné podstaty spravedlivého procesu, slouží legitimnímu cíli a jsou přiměřené cíli, kterého má být dosaženo.⁵¹ Na povahu práva neobviňovat sebe samého pohlíží ve svém stanovisku odlišně soudce Loucaides, který vychází z toho, že právo neobviňovat sebe samého a presumpce nevinoty jsou „*dvě strany jedné mince*“, v tom smyslu, že presumpce nevinoty by byla bezpředmětná, pokud by obviněný byl povinen poskytovat důkazy sám proti sobě. Toto právo je tedy podle Loucaidese nedílnou součástí presumpce nevinoty zakotvené v čl. 6 odst. 2 Úmluvy a jeho porušení nelze žádným způsobem ospravedlnit, chápe jej tedy jako absolutní.⁵²

Jasnější odpověď přináší rozhodnutí ve věci John Murray versus Spojené Království, kde se ESLP podrobně zabýval právem mlčet a z něj plynoucím zákazem vyvozovat z mlčení dané osoby jakékoliv závěry. ESLP zde došel k názoru, že toto právo nemá absolutní povahu a že na mlčení osoby může být v rovině důkazní kladen určitý význam.⁵³ Skutkové okolnosti případu vychází z toho, že John Murray, člen Irské republikánské armády (IRA), byl zadržen policií v domě, kde byl nalezen i násilně zadržovaný informátor policie. Ten byl nalákán organizací IRA k návštěvě domu v Belfastu, následně byl uvězněn a vyslýchán členy organizace až do okamžiku příjezdu policie, přičemž byl soudem předpokládán cíl tohoto informátora zavraždit jako trest za

---

⁴⁹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Saunders versus Spojené království č. 19187/91

⁵⁰ Disentaním stanovisko soudce Martense, ke kterému se připojil soudce Kuris ve věci Saunders versus Spojené království č. 19187/91

⁵¹ Report Evropské komise pro lidská práva ve věci Saunders versus Spojené království č. 19187/91

⁵² Disentaním stanovisko soudce Loucaidese k Reportu Evropské komise pro lidská práva ve věci Saunders versus Spojené království č. 19187/91

⁵³ ČEP, David. Nad možnostmi uplatnění principu *nemo tenetur* v podmínkách trestní odpovědnosti právnických osob. *Právní rozhledy* [online]. 2017, (2), 48-57 [cit. 2021-02-18]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz>

to, že byl policejním informátorem. Murray odmítl podat jakoukoli výpověď týkající se jeho přítomnosti v domě a byl anglickým soudem odsouzen za trestný čin zbavení osobní svobody. Za jeden z důkazů viny soud označil právě mlčení obviněného.⁵⁴ ESLP ve svém rozsudku uvádí, že je na jedné straně zjevné, že se rozsudek nemůže zakládat výlučně nebo převážně na mlčení obviněného nebo na odmítnutí obviněného odpovídat na otázky nebo sám svědčit. Na straně druhé ale ESLP považuje za stejně zjevné, že právo odepřít výpověď nemůže a nemělo by bránit tomu, aby při hodnocení přesvědčivosti důkazů bylo zohledněno mlčení obviněného v situacích, které si jasně vyžadují jeho vysvětlení.⁵⁵ ESLP v tomto rozhodnutí poskytuje jasnou odpověď na otázku povahy práva na odepření výpovědi, kdy stanovuje, že se jedná o právo, které nelze považovat s ohledem na výše uvedené za absolutní. To, zda vyvozování závěrů z mlčení obviněného porušuje čl. 6 Úmluvy, je nutné posuzovat s ohledem na všechny okolnosti konkrétního případu. V případě Murrayho ESLP stanovuje, že soudy mohou při hodnocení důkazů zohlednit všechny relevantní okolnosti, a to včetně způsobu, jakým se obviněný choval nebo jakým způsobem vedl svou obhajobu. Stěžovatel v tomto případě mlčel po celou dobu procesu, od prvního výsledku policií až po konec procesu a jeho odsouzení se neopíralo pouze o skutečnost, že stěžovatel odmítl podat výpověď, ale i o další nepřímé důkazy. ESLP tedy došel k závěru, že zde nedošlo k porušení čl. 6 Úmluvy.⁵⁶

Tento závěr ESLP se odvíjí i od skutečnosti, že zřejmě není možné generálně stanovit přesné konkrétní hranice těchto práv a jejich vymezení bude záležet vždy na konkrétních skutkových okolnostech a každém jednotlivém případě. Za zřejmé lze ale považovat skutečnost, že ESLP připouští, že jak právo mlčet, tak právo nebýt nucen k sebeobvinění je možné omezit určitým stupněm nátlaku, který však nesmí mít povahu zneužití.⁵⁷

Obě tato práva vychází z respektování vůle obviněného a jsou vyjádřením zásady, že jakákoliv účast obviněného na trestním procesu má být dobrovolná. Obtížné je ovšem stanovení hranic toho, kdy je dobrovolná a kdy nikoli. Osoby, které čelí obvinění jsou mnohdy v situaci, kdy jejich svoboda rozhodnutí, zda budou vypovídat či nikoliv je omezená.⁵⁸ Potřebu ochrany osoby před donucením k usvědčení sebe samotné popsal Nejvyšší Soud USA jako ochranu osoby před

---

⁵⁴ MUSIL, JAN. *Zákaz donucování k sebeobviňování (nemo tenetur se ipsum accusare)* [online]. 2009, [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/4-2009-zakaz-donucovani-k-sebeobvinovani-nemo-tenetur-se-ipsum-accusare.aspx>.

⁵⁵ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci John Murray versus Spojené království č. 18731/91

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ SMEJKAL, Vladimír. *Kybernetická kriminalita*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 869. ISBN 978-80-7380-720-7.

⁵⁸ JACKSON, John. Re-Conceptualizing the Right of Silence as an Effective Fair Trial Standard. *The International and Comparative Law Quarterly* [online]. Cambridge University Press on behalf of the British Institute of International and Comparative Law, 2009, (Vol. 58, 4), 842 [cit. 2021-02-18]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/25622247>

tím, aby byla osoba nucena podstoupit „trilema“, které má spočívat v sebeobvinění, křivé přísaze nebo pohrdání.⁵⁹ Pojem trilema v tomto smyslu se objevil v případě Murphy versus Waterfront Commission of New York Harbor u Nejvyššího soudu USA, ve kterém soudce Goldberg uvedl, že zásada zákazu donucení k sebeobvinění je výsada, která odráží mnohé ze základních hodnot současné společnosti, které spočívají zejména v neochotě podřít osoby podezřelé z trestného činu krutému trilema, v preferenci akuzčního principu před inkvizičním, v obavě, že sebeobviňující prohlášení budou vyvolána nelidským zacházením a zneužíváním. Zásada podle soudce Goldberga představuje také smysl pro „fair play“, tedy umožňuje nalézt určitou spravedlivou rovnováhu mezi státem a jednotlivcem, která spočívá v požadavku „nechat jednotlivce na pokoji, dokud se neprokáže dobrý důvod k jeho vyrušení“ a v tom, že „vláda bude muset ve svém souboji s jednotlivcem nést celý náklad“. V neposlední řadě pak Golberg konstatuje, že je důležité uvědomění si, že zásada, ač může být někdy „útočištěm viníků“, je často „ochrannou neviných“.⁶⁰

Akademičtí kritici tohoto stanoviska oponují tím, že sankce za křivé svědectví nebo pohrdání nejsou samy o sobě kruté a v důsledku je to něco, čemu čelí každý předvolaný svědek. Pokud je toto „trilema“ kruté, je to podle kritiků proto, že sankce za křivé svědectví a pohrdání nutí obžalovaného, aby zvolil sebeobviňující volbu. Otázkou, kterou si tito kritici pokládají je, proč by to mělo být označeno za kruté, přičemž dochází k tomu, že nelze následný trest za spáchaný zločin označit za krutý, jinak by takovým přístupem byl narušen systém trestního soudnictví jako celku. Zastánci pak obvykle argumentují tím, že nutit někoho, aby jednal jako původce své vlastní zkázy je nehumánní a povzbuzování člověka v jeho vlastním „pádu“ je neslučitelné s jeho vrozenou důstojností jako lidské bytosti, ať už je vinen nebo ne.⁶¹

Ze vzájemného vztahu zásady zákazu donucení k sebeobviňování a práva odepřít výpověď můžeme dovodit, že ačkoli jsou v lidskoprávních normách, odborných publikacích i judikaturou pravidelně spojovány a někdy nesprávně i zaměňovány, je z hlediska trestního procesu nutné je od sebe rozlišovat a chápat je jako dvě samostatná práva, která se mohou v určitých aspektech prolínat. Zároveň je podstatné, že i když tato práva chápeme jako součást respektování důstojnosti jednotlivce, z judikatury vyplývá, že v praxi mohou nastat situace, kdy tato hodnota ustupuje do pozadí a je třeba upřednostnit určitou potřebu orgánů činných v trestním řízení k přístupu k informacím. To je možné ale pouze v mezích, které nenarušují, a tedy zachovávají, práva

---

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ GREEN, Michael S. The Privilege's Last Stand: The Privilege Against Self-Incrimination and the Right to Rebel Against the State. *Brooklyn law review* [online]. 1999, 630 [cit. 2021-02-28]. ISSN 0007-2362. Dostupné z: <https://brooklynworks.brooklaw.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1754&context=blr>

⁶¹ Tamtéž, s. 633.

obhajoby v celém trestním procesu. Z toho plyne, že existence těchto práv zde není pouze z důvodu ochrany důstojnosti jednotlivce v trestním řízení, ale také z důvodu ochrany hodnot neméně podstatných pro trestní proces, jako jsou přesné zjištění skutkového stavu a ochrana nevinných.⁶²

---

⁶² JACKSON, John D. a Sarah J. SUMMERS. Silence and the privilege against self-incrimination. *The Internationalisation of Criminal Evidence* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 283-284 [cit. 2021-03-03]. ISBN 9781139093606. Dostupné z: doi:10.1017/CBO9781139093606.012

4. Dokazování v trestním řízení

Nejvyšší soud USA v roce 1966 konstatoval, že „základním účelem soudního procesu je určení pravdy“.⁶³

Smysl zásady nemo tenetur a práva nevypovídat ve vztahu k dokazování leží zejména v ochraně obžalovaného proti nezákonnému nátlaku ze strany orgánů činných v trestním řízení. Zásada nemo tenetur pak předpokládá, že orgány činné v trestním řízení prokazují vinu obžalovaného, aniž by se uchýlovaly k důkazům získaným pomocí násilí nebo útlaku proti vůli obžalovaného.⁶⁴ ESLP opakovaně připomíná, že podstata čl. 6 Úmluvy spočívá v tom, že trestní řízení musí být spravedlivé ve svém celku.⁶⁵ Při posuzování, zda toto bylo dodrženo, lze přihlídnout k váze veřejného zájmu na potrestání za konkrétní trestný čin a porovnat jej se zájmem jednotlivce, aby důkazy svědčící v jeho neprospěch byly opatřovány zákonnou cestou. Zároveň ale platí, že veřejným zájmem nelze odůvodnit přijetí takových opáření, která zbavují práva obhajoby stěžovatele (příp. obviněného) jejich samotné podstaty, včetně práva nevypovídat ve svůj neprospěch.⁶⁶

Dokazováním v trestním řízení rozumíme trestním řádem vymezený postup orgánu činných v trestním řízení za zákonem vymezené součinnosti stran, jehož cílem je poznání skutkových okolností důležitých pro jejich další postup a v konečné fázi i pro rozhodnutí.⁶⁷ Podstatou je skutečnost, že předmětem trestního řízení je určitý skutek, přičemž hlavním úkolem trestního řízení je zjistit, zda se tento skutek stal, zda je trestným činem a kdo je jeho pachatelem. Tento skutek samy orgány činné v trestním řízení osobně nepozorovaly (pokud by tomu tak bylo, musely by být z trestního řízení vyloučeny pro možnou pochybnost o jejich podjatosti⁶⁸), proto se s nimi mají možnost seznámit pouze nepřímou, a to tak, že si tento skutek rekonstruují postupem dokazování.⁶⁹ Proces dokazování je potom založen na zásadě volného hodnocení důkazů, která úzce souvisí s otázkou absolutní a relativní neúčinnosti důkazů.⁷⁰

---

⁶³ FRANKEL, MARVIN E. THE SEARCH FOR TRUTH: AN UMPIREAL VIEW. *University of Pennsylvania Law Review* [online]. 1975, 1975(5), 1033 [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5309&context=penn_law_review

⁶⁴ HUBÁLKOVÁ, Eva. *Stručná rukojet' českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech*. Nové vyd. Praha: Česká advokátní komora, 2013, s. 126. ISBN 978-80-260-4211-2.

⁶⁵ Tamtéž, s. 127.

⁶⁶ Tamtéž, s. 125.

⁶⁷ ŠÁMAL, Pavel. Provádění dokazování v hlavním líčení a úprava absolutní a relativní neúčinnosti důkazů ve věcném záměru trestního řádu. *Trestněprávní revue* [online]. C. H. Beck, 2008, 15. 12. 2008, 2008(12), 349 [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: www.beck-online.cz

⁶⁸ § 30 odst. 1 trestního řádu.

⁶⁹ JELÍNEK, Jiří. *Obecné výklady o důkazech. Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné. Praha: Leges, 2018, s. 363. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3.

⁷⁰ ŠÁMAL, Pavel. Provádění dokazování v hlavním líčení a úprava absolutní a relativní neúčinnosti důkazů ve věcném záměru trestního řádu. *Trestněprávní revue* [online]. C. H. Beck, 2008, 15. 12. 2008, 2008(12), 349 [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: www.beck-online.cz

4.1. Vady řízení (absolutní a relativní neúčinnost důkazů)

Procesním důsledkem porušení právních předpisů o dokazování je podle povahy a závažnosti porušení neúčinnost důkazu, která může být absolutní nebo relativní.⁷¹ Trestní řád neobsahuje žádnou kategorizaci vad řízení (s výjimkou § 89 odst. 3 trestního řádu), je tedy nutné (ne)použitelnost důkazů dovozovat výkladem v každém konkrétním případě zvlášť.⁷² V obou případech, jak absolutní, tak relativní neúčinnosti, se musí jednat o vadu podstatnou, přičemž rozhodující pro jejich odlišení není závažnost vady, ale skutečnost, zda tato vada může být dodatečně zhojena (konvalidována).⁷³

Absolutně neúčinný je důkaz, který je stižen vadou, kterou nelze odstranit. Takovou vadou rozumíme získání důkazu nezákonným donucením nebo hrozbou takového donucení, takto získaný důkaz zásadně nesmí být v trestním řízení použit s výjimkou případu, kdy se použije jako důkaz proti osobě, která takového donucení nebo hrozby donucení použila.⁷⁴ Jde o jedinou výjimku z použitelnosti nezákonně vynuceného důkazu. Jinak je nezákonně vynucený důkaz vždy nepoužitelný, a to bez ohledu na skutečnost, zda svědčí ve prospěch či neprospěch obviněného.⁷⁵ Nemožnost použití důkazu získaného donucením nebo hrozbou donucení je promítnutí závazku, který vyplývá z čl. 15 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, kterou je Česká republika vázána.⁷⁶ Podstatné je, že touto absolutní neúčinností jsou stiženy pouze ty důkazy, které jsou získané nezákonným způsobem. Nepůjde tedy o situaci, kdy svědek učiní výpověď v důsledku donucení pořádkovou pokutou nebo v důsledku předvedení podle § 98 trestního řádu, neboť v těchto případech jde o zákonem předvídaný a přímo upravený postup. U obviněného ale platí, že jej k výpovědi nelze nutit žádným způsobem a každý takový případ donucení k výpovědi by byl hodnocen jako donucení nezákonné.⁷⁷

Relativně neúčinné důkazy, respektive vady, které tuto neúčinnost způsobují, se v praxi nevyskytují příliš často. Typicky jsou spojeny s úkony, ke kterým je třeba souhlasu určité osoby nebo orgánu, přičemž nedostatek tohoto souhlasu lze zhojit jeho udělením.⁷⁸ Příkladem takového

---

⁷¹ JELÍNEK, Jiří. *Obecné výklady o důkazech. Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné. Praha: Leges, 2018, s. 375. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3.

⁷² Usnesení Ústavního soudu ze dne 8.2.2010, sp. zn. IV. ÚS 2425/09

⁷³ MUSIL, Jan. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 1999, s. 257. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-216-0.

⁷⁴ § 89 odst. 3 trestního řádu

⁷⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: Komentář* [online]. 6. C.H. Beck, 2008, s. 750 [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: www.beck-online.cz

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ MUSIL, Jan. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 1999, s. 257. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-216-0.

relativně neúčinného důkazu je nedodržení povinnosti poučit svědka o právu odmítnout vypovídat a nedostatek jeho výslovného vyjádření, zda tohoto práva využívá či nikoli. Takto získaný důkaz by nemohl být použit v dalších stádiích trestního řízení do doby, než by byl tento nedostatek konvalidován tím, že by byl svědek dodatečně poučen a výslovně by prohlásil, že na své původní výpovědi trvá.⁷⁹

Absolutní a relativní neúčinnost je pak nutné odlišovat od neexistence důkazu. Důkaz, ačkoli trpí podstatnou procesní vadou, z hlediska bytí existuje, z hlediska právní relevance je ale právně neúčinný a v trestním procesu se na něj hledí „*jakoby neexistoval*“.⁸⁰

4.2. Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování

Jak již bylo uvedeno výše, trestní řád až na výjimky (viz § 89 odst. 3 trestního řádu) neobsahuje výslovnou obecnou úpravu procesních důsledků porušení předpisů o dokazování.

Již samotná kritéria zákonnosti dokazování představují složitou otázku, a to z toho důvodu, že důkazní prostředky jsou v trestním řádu vyjmenovány pouze demonstrativně. Důsledkem toho je, že pro posouzení zákonnosti takového důkazního prostředku, který není v § 89 odst. 2 trestního řádu obsažen, si nevystačíme pouze s trestním řádem, ale je třeba přihlížet také k dalším pramenům, zejména k ústavním a zákonným zárukám ochrany osobnosti a právům a svobodám občanů.⁸¹

Repík poukazuje na skutečnost, že v praxi dochází k situacím, kdy je stanovení toho, zda určitý postup je nebo není v souladu se zákonem velmi nejednoznačné a sporné. To je zapříčiněno zejména tím, že trestní řád mnohdy nabízí pouze rámcovou úpravu dokazování. Repík v této souvislosti vymezil hlediska, na základě kterých je možné zákonnost důkazu posuzovat, a to tedy podle toho:

1. zda byl důkaz opatřen z pramene, který stanoví, popřípadě alespoň připouští zákon,
2. zda byl důkaz opatřen a proveden procesním subjektem k tomu zákonem oprávněným,
3. zda byl důkaz opatřen a proveden v tom procesním stadiu, v němž je příslušný procesní subjekt podle zákona oprávněn opatřovat a provádět důkazy v procesním smyslu
4. zda se opatřený a provedený důkaz týká předmětu dokazování v daném procesu
5. zda byl důkaz opatřen a proveden způsobem, který stanoví, resp. připouští zákon.⁸²

---

⁷⁹ FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 303. ISBN 978-80-210-7687-7.

⁸⁰ REPÍK, Bohumil. Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 1982, 1982(červen-září), s. 128-129. ISSN 1210-6348.

⁸¹ Tamtéž, s. 125.

⁸² Tamtéž, s. 125-126.

Zákonnost důkazu se tedy odvíjí, resp. zákonné hranice dokazování jsou určeny subjektem, předmětem dokazování, stádiem procesu, v němž se dokazování provádí, prameny důkazů a způsobem dokazování. Kritéria zákonnosti důkazu by se tedy neměla omezovat pouze na zákonnost způsobu jeho opatření a provedení.⁸³

V případě, že dojde k porušení předpisu upravujícího dokazování, tedy pokud bude důkaz vadně opatřen nebo vadně proveden, má to procesní důsledky jednak pro jeho důkazní význam, jednak pro další postup řízení. Pokud je důkaz opatřen nezákonným způsobem nebo je-li vadně proveden je podle povahy a závažnosti porušení buď absolutně nebo relativně neúčinný.

To, zda byl důkaz opatřen z pramene, který stanoví anebo připouští zákon souvisí s § 89 odst. 2 trestního řádu, z jehož demonstrativního výčtu důkazních prostředků vyplývá, že v podstatě žádný úkon, který může přispět k objasnění věci, nelze apriorně vyloučit z okruhu přípustných důkazních prostředků.⁸⁴ Jedinou podmínkou je, že se musí jednat o důkaz, který může přispět k objasnění věci. V této souvislosti můžeme mluvit o tzv. zásadě volnosti dokazování, podle které lze opatřovat důkazy z libovolného pramene, tedy nikoliv jen z pramenů, které jsou v zákoně výslovně upraveny. Za pramen důkazu lze označit nositele důkazu, jelikož každý procesní důkaz je vždy nutně spjat s určitou osobou nebo věcí.⁸⁵ Repík považuje demonstrativní výčet důkazních prostředků za protiústavní a odporující zásadě, že „*nikdo nesmí být stíhán jinak než způsobem, který stanoví zákon*“, která je výslovně zakotvena v § 2 odst. 1 trestního řádu a navazuje tak na čl. 8 odst. 2 Listiny, který stanoví, že „*nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon*“. Uvádí taktéž, že obava, že by taxativní výčet důkazních prostředků byl překážkou pro orgány činné v trestním řízení za lichou, a to z toho důvodu, že ke změnám trestního řádu dochází mnohonásobně častěji než ke změnám v praxi používaných důkazních prostředků. S tímto názorem se ovšem nemohu ztotožnit, jelikož považuji taxativní výčet důkazních prostředků v trestním řádu za velmi omezující pro orgány činné v trestním řízení a ne zcela reálný.

S ohledem na druhé hledisko, tedy jaký je důsledek toho, že by byl důkaz proveden nepříslušným orgánem, Repík uvádí, že v praxi se i důkazům provedeným nepříslušným soudem přiznává určitý důkazní význam při rozhodování soudu, kterému byla věc postoupena, trestní řád však v této věci mlčí.⁸⁶

---

⁸³ Tamtéž, s. 127.

⁸⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: Komentář* [online]. 6. C.H. Beck, 2008, s. 750 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: www.beck-online.cz.

⁸⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 366. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3.

⁸⁶ REPÍK, Bohumil. Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 1982, 1982(červen-září), s. 139. ISSN 1210-6348.

Podle třetího hlediska může být důkaz procesně neúčinný také v důsledku toho, že nebyl proveden v příslušném procesním stádiu. Tedy může dojít k situaci, kdy je důkaz opatřen a proveden příslušným subjektem, ale dříve, než podle zákona mohl být opatřen a proveden. Toto se týká především důkazů provedených před zahájením trestního stíhání a zejména to může být problematické u tzv. vysvětlení, která nemají povahu neodkladného nebo neopakovatelného úkonu. Judikatura k tomuto uvádí, že „pokud byly ohledně skutků, pro které byla podána obžaloba, prováděny úkony tvořící jinak obsah přípravného řízení, aniž bylo zahájeno trestní stíhání podle § 160 odst. 1 trestního řádu, jde o podstatnou vadu řízení a jako takové jsou v řízení před soudem nepoužitelné jako důkazy“.⁸⁷

Čtvrté hledisko vychází z toho, že předmětem trestního řízení je určitý skutek. Tento pojem je pro celé trestní řízení zcela zásadní, jelikož trestní stíhání obviněného je možné vést pouze pro skutek vymezený ve výroku usnesení o zahájení trestního stíhání a soud může rozhodnout jen o skutku uvedeném v žalobním návrhu.⁸⁸ S tím souvisí tedy to, že procesně účinně lze provádět pouze ty důkazy, které se týkají skutku, pro který bylo trestní stíhání zahájeno. Důkazy, které by vybočovaly z mezí takto vymezeného skutku jsou procesně neúčinné.⁸⁹

Páté hledisko souvisí s hlavou pátou trestního řádu, kde je upraveno provádění jednotlivých důkazních prostředků. Pokud by tato zákonem stanovená pravidla nebyla dodržena, výsledkem může být procesně neúčinný důkaz. Toto hledisko je ovšem nutné posuzovat vždy individuálně, jelikož způsobů porušení či nedodržení předpisů o provádění důkazů může být celá řada.⁹⁰

4.3. Zákonné donucovací prostředky k získání důkazů

§ 78 odst. 1 trestního řádu stanovuje, že „kdo má u sebe věc, která může sloužit pro důkazní účely, je povinen ji na vyzvání předložit soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu; je-li ji nutno pro účely náležitého zjištění skutečností důležitých pro trestní řízení zajistit, je povinen takovou věc na vyzvání těmto orgánům vydat“. Toto ustanovení trestního řádu představuje povinnost k předložení nebo vydání věci, která zavazuje každého. Věcmi, které lze do působnosti tohoto ustanovení zařadit, jsou zejména předměty, které mohou být věcnými důkazy, listiny, jež

---

⁸⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 380-381. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3.

⁸⁸ Tamtéž, s. 587

⁸⁹ Tamtéž, s. 381

⁹⁰ Tamtéž, s. 382

mohou být listinnými důkazy (s výjimkou listin, na které se vztahuje mlčenlivost), věci, ohledně nichž může být uložen trest propadnutí nebo vysloveno zabrání, případně listinné cenné papíry.⁹¹

Následkem nevyhovění takové výzvy, může být buď uložení pořádkové pokuty nebo odnětí věci, přičemž tyto nástroje představují zákonné způsoby donucení.

Pořádková pokuta bývá označovaná jako jeden z „*krajních prostředků udržení autority orgánů činných v trestním řízení, respektování jejich příkazů a zachování důstojnosti jednání před nimi*“.⁹² V praxi pořádková pokuta představuje efektivní donucovací nástroj, lze ji uložit jak fyzické, tak právnické osobě. Ovšem jak plyne ze samotné dikce § 66 odst. 1 trestního řádu, pořádkovou pokutu je možné uložit pouze tomu subjektu, který byl vyzván ke splnění určité povinnosti, a jehož povinnost vyhovět výzvě orgánů činných v trestním řízení odpovídá jeho oprávnění disponovat požadovanými údaji.⁹³

Z hlediska časového platí, že není možné pořádkovou pokutu uložit kdykoli bez jakéhokoli omezení. Trestní řád sice nestanoví žádnou lhůtu, avšak jak dovozuje Nejvyšší soud, bylo by proti smyslu tohoto institutu, aby jej bylo možné využít bez omezení kdykoli poté, co nastanou skutečnosti, které by jej jinak odůvodňovaly. Pořádkovou pokutu tedy nelze uložit, uplyne-li od rozhodného jednání doba jednoho roku.⁹⁴

§ 66 odst. 1 trestního řádu pak uvádí, že důvodem k uložení pořádkové pokuty je neuposlechnutí příkazu nebo nevyhovění výzvě, která byla uložena orgánem činným v trestním řízení. Příkazem se tu rozumí zejména předvolání osoby. Ústavní soud v této souvislosti zkoumal situaci, kdy byla pořádková pokuta udělena i přesto, že policejní orgán obdržel a akceptoval omluvu a byla mu i zřejmá pracovní neschopnost předvolané osoby. Takový postup Ústavní soud posoudil jako svévolné jednání policie, které je v rozporu s čl. 2 odst. 2 a čl. 36 Listiny a zároveň Ústavní soud uvedl, že zmíněná svévole policejního orgánu představuje rozpor se základními zásadami vztahu mezi orgány veřejné moci a občany, a tedy jako takové představuje i rozpor s čl. 1 Ústavy.⁹⁵

Ve vztahu k respektování zásady *nemo tenetur* je podstatné, že pokud jde o osobu, u které trestní řízení nepochybně směřuje k jejímu obvinění, případně jde přímo o osobu obviněnou, není možné tuto povinnost vynucovat ukládáním pořádkových pokut podle § 66 odst. 1 trestního řádu. Takový postup by byl donucováním k poskytnutí důkazů proti sobě samému ze strany orgánů

---

⁹¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: Komentář* [online]. 6. C.H. Beck, 2008, s. 605 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: www.beck-online.cz

⁹² Tamtéž, s. 450.

⁹³ Nález Ústavního soudu ze dne 9.9.1999, sp. zn. IV. ÚS 13/99

⁹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 4. 1996 sp. zn. 2 Tzn 90/96

⁹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 24.3.2005, sp. zn. IV.ÚS 3/04

činných v trestním řízení.⁹⁶ Ústavní soud k této problematice uvádí, že k získávání důkazů orgány činnými v trestním řízení je možné využít institutu zakotveného v § 79 trestního řádu, tedy odněti věci, která může sloužit pro důkazní účely, která nebyla na vyzvání předložena nebo vydána. Tento institut je přípustný z toho důvodu, že je pouze snášen, oproti tomu ukládání pořádkových pokut vyžaduje volní aktivní činnost, a tedy jako takové představuje rozpor se zásadou zákazu donucování k sebeobviňování.⁹⁷

Při posuzování povahy donucení a jeho přípustnosti je potřeba rozlišovat právě mezi donucením k aktivnímu jednání a donucením k pasivnímu strpění úkonu. Například pokud obviněný bezdůvodně odmítne podrobit se odběru krve ke zjištění obsahu alkoholu, lze po něm tento úkon vynucovat uložením pořádkové pokuty, ta může být ale uložena pouze jednou.⁹⁸ Osoba je podle § 114 odst. 2 trestního řádu povinna strpět zkoušku krve nebo jiný obdobný úkon, který provede lékař nebo odborný zdravotnický pracovník, není-li takový úkon spojen s nebezpečím pro její zdraví. Posouzení, zda může úkon představovat nebezpečí pro zdraví osoby, je předběžnou otázkou ve smyslu § 9 odst. 1 trestního řádu, která bude posouzena na základě vyjádření lékaře provádějícího úkon nebo na základě posudku znalce.⁹⁹

Ústavní soud opakovaně judikoval, že není přípustné, aby orgán činný v trestním řízení uložil pořádkovou pokutu v případě, kdy není podezřelým nebo obviněným dobrovolně splněna povinnost předložit věc, která je důležitá pro trestní řízení z důvodu, aby proti sobě neposkytoval věcný důkaz.¹⁰⁰ Tedy není možné jednotlivce nutit, aby aktivně poskytoval vydáním věci důkazy proti sobě. Toto bylo rozšířeno také na skutečnost, že osoba nemůže být nucena k tomu, aby svou součinností umožnila opatření důkazu, který by následně byl, anebo mohl být použit proti ní. Konkrétně tedy nemůže být vynucováno sejmutí srovnávací pachové stopy.¹⁰¹ Obdobně posouzeno bylo také donucení k odběru biologického materiálu.¹⁰² K těmto posledním dvěma situacím vyjádřil své odlišné stanovisko ústavní soudce Jan Musil, který svůj nesouhlas odůvodňuje tím, že podrobení se odběru vzorku vlasů a tzv. bukálnímu stěru za účelem získání materiálu k analýze DNA jsou tzv. neinvazivními metodami odběru biologického materiálu a pro osobu, která je podstupuje jsou naprosto bezbolestné a nejsou spojené s nebezpečím pro zdraví této osoby a nezatěžují osobu fyzicky ani psychicky. Zároveň se od osoby nevyžaduje žádné

---

⁹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 8.11.2005, sp. zn. I. ÚS 402/05

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 21. 9. 1982, sp. zn. 6 Tz 26/81

⁹⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: Komentář* [online]. 6. C.H. Beck, 2008, s. 986 [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: www.beck-online.cz

¹⁰⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 23.6. 2005, sp. zn. II. ÚS 255/05

¹⁰¹ Nález Ústavního soudu ze dne 22.2.2006, sp. zn. I. ÚS 671/05

¹⁰² Nález Ústavního soudu ze dne 23.5.2007, sp. zn. III. ÚS 655/06

aktivní jednání nýbrž strpění úkonu. Nepovažuje tedy vynucování těchto úkonů za porušení zásady nemo tenetur a své stanovisko podkládá i skutečností, že jde o postup v praxi doposud hojně užívaný. Mimo jiné poukazuje i na novelu trestního řádu provedenou zákonem ř. 321/2006 Sb., která připouští vynucení těchto úkonů i fyzickým překonáním odporu. Obdobně pak argumentuje také u sejmutí tělesného vzorku pachu, kdy taktéž nedochází k žádnému aktivnímu jednání jednotlivce.¹⁰³

Se stanoviskem Musila se ztotožňuji zejména v tom, že pokud by zásada nemo tenetur byla vykládána příliš extenzivně, zřejmě by to mohlo vést až k ochromení celého trestního procesu a tím i k nemožnosti účinně potírat kriminalitu, a tedy nelze toto pravidlo považovat za bezbřehé.

4.4. Formy nepřipustného donucení v judikatuře ESLP

Prokázat vinu obviněného je možné pouze na základě nepochybně zjištěných skutečností a za použití procesních prostředků, které trestní řád umožňuje.¹⁰⁴ Zásada zákazu donucení k sebeobviňování v sobě nese podmínku donucení, přičemž existuje celé spektrum forem donucení, resp. nátlaku, který může být na člověka vyvíjen, aby vypovídal. Může jít o situace, které lze považovat za mučení, kruté a nelidské zacházení, přes vyžadování odpovědí na otázky pod hrozbou fyzického trestu až po vyvíjení morálního tlaku a „pouhé“ směřování otázek na danou osobu. ESLP ve své judikatuře doposud nevytyčil jasně hraniční linie toho, kdy ještě nejde o nezákonné donucení a kdy už ano.

ESLP ve své judikatuře opakovaně konstatuje, že je důležité si uvědomit, že zásada zákazu donucení k sebeobviňování nechrání před učiněním usvědčujícího prohlášení jako takového, ale před získáním důkazů pod nátlakem. Právě existence nátlaku pak vyvolává obavy, zda byla zásada dodržena, a proto ESLP nejprve musí posoudit povahu a míru donucení použitou k zajištění důkazu.¹⁰⁵ Z rozhodovací činnosti ESLP pak lze dovodit nejméně tři typové situace, které souvisí se získáním důkazů pod nátlakem, a tedy s porušením čl. 6 Úmluvy.

Prvním takovým typovým příkladem je situace, kdy je podezřelý povinen vypovídat pod hrozbou sankcí a v důsledku toho vypovídá nebo je za odmítnutí vypovídat sankcionován. Při posuzování, zda došlo k porušení zásady nebýt nucen k sebeobvinění, soud posuzuje zejména povahu a intenzitu donucení, existenci jakýchkoliv relevantních procesních záruk a také sleduje

---

¹⁰³ Odlišné stanovisko soudce Jana Musila k výroku I a k části odůvodnění nálezu Ústavního soudu ze dne 23.5.2007, sp. zn. III. ÚS 655/06

¹⁰⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2002, sp. zn. II. ÚS 291/2000

¹⁰⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Ibrahim a ostatní versus Spojené království č. stížností 50541/08, 50571/08, 50573/08 a 40351/09

to, k čemu byl takto získaný důkaz použit. To mimo jiné plyne i z výše zmíněného případu Saunders a z případu Heaney a McGuinness versus Irsko.¹⁰⁶

Druhou typovou situací je použití fyzického nebo psychického nátlaku k získání důkazů, který často představuje zacházení v rozporu s čl. 3 Úmluvy. Tímto se zabývají zejména výše zmíněné judikáty ve věci Jalloh a Gäfgen.

Jako třetí typový příklad pak ESLP označuje situaci, kdy orgány činné v trestním řízení používají úskoků k získání informací, které nemohly získat při výslechu. S tímto je spojován případ Allan versus Spojené království, jehož skutkové okolnosti vyplývají ze skutečnosti, že dne 3. února 1995 byl David Beesley, vedoucí obchodu, zastřelen v kanceláři supermarketu. V návaznosti na to byl 18. února 1995 stěžovatel Richard Roy Allan společně s dalším mužem jménem Leroy Grant zatčen pro podezření ze spáchání loupeže v jiném obchodě. Grant se přiznal k tomuto trestnému činu i k několika dalším nočním krádežím v obchodech, oproti tomu stěžovatel svou účast na jakémkoli z trestných činů popřel. Následně obdržela policie od anonymního informátora informaci, že byl stěžovatel zapleten do vraždy Davida Beesleyho a oba muži byli vzati do vazby. Jejich cela a návštěvní prostor, který využívali byly pod zvukovým a obrazovým dohledem policie, jelikož všechny obvyklé metody vyšetřování k identifikaci vraha Davida Beesleyho selhaly. Poté byl do cely stěžovatele umístěn policejní informátor, vybavený nahrávacím zařízením, který měl od stěžovatele získat informace. Tento policejní informátor učinil prohlášení, ve kterém tvrdil, že žalobce přiznal svou přítomnost na místě vraždy. Toto ovšem nebylo zaznamenáno na nahrávacím zařízení a neexistovaly ani žádné jiné důkazy, které by stěžovatele s vraždou spojovaly. V rámci soudního řízení pak obhájce stěžovatele zpochybnil přípustnost skrytých nahrávek i tvrzení, která předložil policejní informátor, podané odvolání však bylo odmítnuto.¹⁰⁷ ESLP při posuzování přípustnosti nahrávek konstatoval, že tyto nahrávky nejsou protiprávní v tom smyslu, že by byly v rozporu s vnitrostátním právem a nic nenasvědčovalo tomu, že by zde došlo k přímému donucení učinit přiznání. Způsob, jakým policie použila svého informátora k získání důkazů je ovšem složitější, a to proto, že právo nevypovídat, kterého stěžovatel využil, je projevem svobody podezřelého rozhodnout se, zda bude vypovídat či nikoli. Použití policejního informátora vybaveného nahrávacím zařízením pak představuje ohrožení tohoto institutu, jelikož v jeho důsledku byl stěžovatel vystaven trvalému výslechu a případná přiznání pak nelze považovat za spontánní a svobodně učiněná. ESLP tento postup

---

¹⁰⁶ HUBÁLKOVÁ, Eva. *Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech: nové vydání*. Praha: Česká advokátní komora, 2008, s. 121. ISBN 978-80-254-4013-1.

¹⁰⁷ Zprávy o rozsudcích a rozhodnutích 2002 – XI, [cit. 2021-03-01], dostupné z: https://echr.coe.int/Documents/Reports_Recueil_2002-IX.pdf

označuje za funkční ekvivalent výsledku, ovšem bez jakýkoliv záruk, které by byly spojeny s formálním policejním výsledkem.¹⁰⁸ I když v tomto případě nebyl zjištěn přímý fyzický či psychický nátlak, dospěl ESLP k závěru, že byl porušen čl. 6 Úmluvy, protože nelze za výše zmíněných podmínek mít za to, že informace získané použitím informátora, jsou získané v souladu s vůlí stěžovatele. V důsledku toho bylo porušeno právo stěžovatele nevyprovídat a právo nebýt nucen obviňovat sám sebe.¹⁰⁹ Případ *Allan versus Spojené království* zdůrazňuje skutečnost, že je nutné zkoumat přesnou povahu vztahu mezi informátorem a podezřelým i povahu konkrétního získání informace od podezřelého, jelikož právě to je rozhodující v posouzení toho, zda došlo k porušení respektování zásady *nemo tenetur*, a tedy spravedlivého procesu jako celku. Nelze tedy generálně vyvozovat, že každý obdobný rozhovor s policejním informátorem lze považovat za donucení k doznání, ale je vždy potřeba zkoumat jednotlivé konkrétní skutkové okolnosti daného případu.

4.5. Doktrína plodů z otráveného stromu

Doktrína plodů z otráveného stromu (*Fruit of the poisonous tree doctrine*) pochází z prostředí *common law*. Jde o metaforu, která se zabývá otázkou účinnosti důkazů v trestním řízení. Tato doktrína byla poprvé vyslovena v roce 1920 Nejvyšším soudem USA v rozhodnutí *Silverthorne Lumber CO. vs. USA*, kde federální agenti nelegálně zabavili knihy a jiné dokumenty, ze kterých fotografovali nezbytné informace.¹¹⁰ Nejvyšším soudem USA zde bylo řečeno, že jakmile se prokáže, že primární důkaz („strom“) byl získán nezákonně, jsou rovněž nepřijatelné jakékoliv sekundární důkazy („ovoce“), která z něj vycházejí.¹¹¹ Jde o doktrínu, která rozšiřuje pravidlo vyloučení nepřipustných důkazů (tzv. „*Exclusionary Rule*“), pokud byly odvozeny z důkazů získaných nezákonně. Doktrína plodů z otráveného stromu vychází z toho, že nezákonně získané důkazy by neměly být použity k získání dalších důkazů, protože tyto původní (primární) nezákonně získané důkazy „poskvřňují“ všechny následně (sekundárně) získané důkazy.¹¹²

Příkladem získání takového „plodu z otráveného stromu“ je například situace, kdy policie provede nelegální domovní prohlídku podezřelého, při které v domě nalezne heroin. Následně je

---

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ PITLER, Robert M. *The Fruit of the Poisonous Tree Revisited and Shepardized*. *California Law Review* [online]. 1968, (56), 589 [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: <https://www.cga.ct.gov/asafcrconnecticut/tmy/0128/Lawrence%20S.%20Jezouit%203.pdf>

¹¹¹ DEL CARMEN, Rolando V. *Criminal Procedure: Law and Practice*. 7. Thomson Learning, 2007, s. 103. ISBN 0-495-00600-9.

¹¹² Tamtéž, s. 114.

podezřelý s touto skutečností konfrontován a v důsledku toho se přizná k držení nelegální drogy. Takové doznání podezřelého je „plodem“ provedené nelegální prohlídky a jako takový musí být vyloučen. Jiným příkladem je situace, kdy policie při nelegální prohlídce najde deník podezřelého, jehož záznam obsahuje podrobnosti o vraždě a umístění vražedné zbraně. Na základě toho policie jde na dané místo, kde vražednou zbraň skutečně nalezne. Ovšem podle této doktríny není deník přípustným důkazem, protože byl získán nezákonným způsobem, stejně tak vražedná zbraň.¹¹³

Je ale nutné podotknout, že pokud by byla doktrína v praxi vykládána v takto absolutní míře, kdy by plody z otráveného stromu byly vždy otrávené, vedlo by to zřejmě ke značné neefektivnosti trestního procesu. Nelze tedy zřejmě považovat za přijatelné, aby každá sebemenší lidská chyba v rámci trestního procesu vedla k absolutní nepoužitelnosti důkazu a tím pádem v mnohých případech i k beztrestnosti pachatele. Je důležité brát v potaz konkurenční zájem společnosti, a to zájem na potrestání pachatele a s tím související zájem na nalezení pravdy. K tomu se vyjádřil také Skelly Wright, americký federální soudce, velký zastánce vylučovacího pravidla, tak, že *„ačkoliv jsou tvrdé tresty za protiprávní činnost policie na místě, nemůžeme ignorovat veřejnou bezpečnost při našem pokusu napravit policejní provinění“*.¹¹⁴

V průběhu let se judikaturní činností Nejvyššího soudu USA vytvořila pravidla, která umožňují z doktríny vyčlenit určité výjimky.

Za jedno z nejvýznamnějších a nejkompexnějších rozhodnutí ve vztahu k doktríně Nejvyššího soudu USA je považován případ Wong Sun versus USA. Došlo zde k situaci, kdy osoba A krátce poté, co byla nezákonně zatčena, informovala federální agenty, že osoba B vlastní narkotika. Poté co byla osoba B na základě tohoto udání konfrontována, odevzdala federálním agentům určité množství heroinu. Navíc osoba B při zatýkání obvinila další osobu C z obchodu s narkotiky. Federální agenti poté při soudním řízení připustili, že by bez asistence osoby A nikdy tyto drogy nenašli. Soud zde rozhodl, že tyto drogy jsou plody z otráveného stromu, přičemž vyslovil určitý dvoudílný test, na základě kterého lze stanovit, jestli sekundární důkaz je poskvrněn nezákonností toho primárního. Vyslovil zde, že pravidlo vyloučení důkazu se neuplatní, pokud se k důkazu došlo na základě informace od nezávislého zdroje a stejně tak se pravidlo neuplatní, pokud se spojitost mezi jednáním policie a objevením napadeného důkazu zmírní natolik, že se zbaví nezákonného poskvrnění. Z tohoto rozhodnutí plyne, že všechny důkazy nejsou plodem z jedovatého stromu jednoduše proto, že by nevyšly najevo nebýt nezákonného jednání policie.

---

¹¹³ Tamtéž, s. 114-115.

¹¹⁴ PITLER, Robert M. The Fruit of the Poisonous Tree Revisited and Shepardized. *California Law Review* [online]. 1968, (56), 586-587 [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: <https://www.cga.ct.gov/asaferconnecticut/tmy/0128/Lawrence%20S.%20Jezouit%203.pdf>

Důležitou roli také hrálo, že osoba C se v tomto případě nepřiznala na základě protiprávního zatčení osoby A a žádné nelegální vlivy nebyly příčinou jejího doznání.¹¹⁵

Účelem samotného začlenění doktríny do trestního procesu Nejvyšším soudem USA bylo vytvoření tlaku na dodržování zákonnosti ze strany policie a státního zastupitelství, jelikož v americkém trestním řízení dokazuje vinu obžalovaného státní zástupce a obstarávání případných ospravedlňujících důkazů je úkolem obhajoby.¹¹⁶

Důležitým případem ve vztahu k Pátému dodatku Ústavy USA, kde je zakotveno právo nebýt nucen obviňovat sám sebe, je případ z roku 2004 *Patane versus USA*. Patane byl zatčen za obtěžování své přítelkyně, z vazby byl propuštěn na kauci, ale na základě soudního příkazu mu bylo zakázáno ji kontaktovat, což porušil. Policie navíc dostala informaci od probačního úředníka, že má Patane nelegální zbraň. Při zatýkání Patane přerušil policistu, který se mu pokusil sdělit práva podezřelého s tím, že svá práva zná. Na dotaz, kde se nachází zbraň Patane odpověděl. Za držení této zbraně byl odsouzen a následně se bránil tím, že mu policisté neposkytli poučení o právech podezřelého a získání zbraně jako důkazu je v důsledku toho fyzickým „plodem“, přesto, že jeho prohlášení o jejím umístění bylo dobrovolné. Soud zde odmítl použít doktrínu plodů z jedovatého stromu, protože poukázal na to, že ta je aplikovatelná pouze při porušení Čtvrtého dodatku Ústavy USA, tedy zejména se vztahuje na neopodstatněné prohlídky a zabavení, nikoli na Pátý dodatek obsahující zásadu zákazu nucení k sebeobviňování.¹¹⁷

K problematice důkazů získaných na základě neúčinných důkazů v českém právním prostředí se vyjadřuje Musil a kolektiv autorů učebnice trestního práva procesního¹¹⁸ tak, že z dosavadní české teorie a praxe vyplývá, že původní nezákonně získaný důkaz je v trestním procesu neúčinný a nepoužitelný, ale další důkazy, pokud byly opatřeny a provedeny zákonným způsobem účinné a použitelné jsou. S tímto se kolektiv autorů učebnice neztotožňuje a uvádí, že takový postup by v praxi vedl k navádění orgánů činných v trestním řízení k používání nezákonných metod při opatřování důkazů. Mohlo by to vést k situaci, kdy by policie bez soudního příkazu vnikla do bytu obviněného, kde by získala další důkazy svědčící proti němu, přičemž by sice primární důkaz byl stížen absolutní neúčinností, ale to by ve své podstatě nemělo žádný praktický význam, protože by došlo k usvědčení obviněného na základě takto získaných

---

¹¹⁵ Tamtéž, s. 593-594.

¹¹⁶ HERCZEG, Jiří. Plody z otráveného stromu a ústavněprávní limity získávání informací v trestním řízení. *Trestněprávní revue* [online]. 2009, 2009(3), 65-70 [cit. 2021-02-19]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz>.

¹¹⁷ DEL CARMEN, Rolando V. *Criminal Procedure: Law and Practice*. 7. Thomson Learning, 2007, s. 104 a 435. ISBN 0-495-00600-9.

¹¹⁸ MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. Praha: C.H. Beck, 1999. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-717-9216-0.

sekundárních důkazů.¹¹⁹ Domnívám se, že uznání použitelnosti důkazů získaných na základě primárního nezákonně získaného důkazu bez dalšího nelze podle mého názoru považovat za postup vedoucí k něčemu, co lze nazvat spravedlivým trestním procesem. Otázka, která může v návaznosti na zmíněné stanovisko kolektivu autorů vyvstat, je do jaké míry je možné stanovisko plynoucí ze zmíněné dosavadní praxe považovat za skutečné navádění orgánů činných v trestním řízení k opatřování důkazů nezákonným způsobem. V tomto ohledu zřejmě nelze souhlasit s tím, že by dosavadní právní úprava přímo naváděla orgány činné v trestním řízení k nezákonnému obstarávání důkazů, či že by se dokonce jednalo o standardní jednání těchto orgánů.

Ústavní soud ve svém nálezu konstatoval, že *„byla-li rozhodnutí o prodloužení vazby vydána v rozporu se zákonem, tato nezákonnost se přenáší i na navazující usnesení o zamítnutí žádosti o propuštění z vazby, i když posuzována izolovaně sama o sobě v souladu s trestním řádem byla“* a zároveň uvádí, že *„nezákonnost prvních usnesení se z povahy věci přenáší i na usnesení druhá, tak jako se přenáší jed na plody z otráveného stromu“*.¹²⁰

---

¹¹⁹ Tamtéž, s. 257.

¹²⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2003, sp. zn. IV. ÚS 757/2000

5. Dodržování zásady nemo tenetur ve vztahu k vybraným způsobům dokazování

5.1. Identifikační úkony

§ 114 trestního řádu umožňuje policejním orgánům provádět identifikační úkony. Z hlediska právní úpravy se jedná o zvláštní druhy ohledání, jimiž jsou prohlídka těla, zkouška krve, odběr biologického materiálu nebo jiný obdobný úkon a úkony potřebné ke zjištění totožnosti osoby. Identifikační úkony můžeme z hlediska zásahu do tělesné integrity dělit na dvě skupiny, a to odběr krve a jiné úkony spojené se zásahem do tělesné integrity a jiné identifikační úkony spojené se zásahem do tělesné integrity, které nedosahují intenzity a závažnosti odběru krve a úkony, které nejsou spojené se zásahem do tělesné integrity.¹²¹

Při provádění těchto úkonů je třeba dbát ústavně zakotveného práva každého, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněné jeho jméno.¹²²

Prohlídka těla je zvláštním druhem ohledání, jemuž je povinen se podrobit každý, je-li nezbytně třeba zjistit, zda jsou na jeho těle stopy nebo následky trestného činu. Tato povinnost se tedy vztahuje na každého, proti komu se vede trestní řízení i na svědka, který má právo odepřít výpověď, popř. poškozeného. Prohlídka těla slouží jednak ke zjištění rozsahu stop, které na těle vznikly v souvislosti se spácháním činu (zejména řezné nebo bodné rány, popáleniny, odřeniny, hematomy, puchýře), ale také pro možnost zjištění znaků osoby pro její identifikaci (např. mateřská znaménka, jizvy). Tuto prohlídku může provádět pouze lékař nebo osoba téhož pohlaví. Z dikce zákona lze ale vyvodit, že přednost je zde dávana prohlídce těla lékařem, jelikož zejména při prohlídce těla poškozeného jsou potřeba odborné znalosti pro rozlišení těch stop, které mají souvislost s trestným činem a které nikoli. Ze skutečnosti, že se jedná o úkon v rámci trestního procesu, kterému je povinen se podrobit každý, plyne možnost podrobení se tomuto úkonu vynucovat zákonem upravenými prostředky. Takovými prostředky rozumíme jednak uložení pořádkové pokuty podle § 66 trestního řádu, ale i překonání odporu orgánem činným v trestním řízení v případě, že se osoba odmítá, i po předchozí marné výzvě, úkonu podrobit podle § 114 odst. 4 trestního řádu. Posledně zmíněné oprávnění orgánu činného v trestním řízení se v praxi stal významným pro objasňování trestné činnosti, umožňuje například získávat daktyloskopické otisky, provádět fotografování a měření těla i přes nesouhlas či odpor osoby. Způsob a intenzita

---

¹²¹ HERCZEG, Jiří. Zásada „nemo tenetur“ a práva obviněného v trestním řízení. *Bulletin advokacie* [online]. Česká advokátní komora, 2010, 2010(1-2), 38-47 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz>.

¹²² Čl. 10 odst. 1 Listiny

překonávání odporu musí být však přiměřená intenzitě odporu, přičemž nesmí dojít k zásahu do tělesné integrity donucované osoby.¹²³

Zkouška krve se pak provádí zpravidla v případě potřeby zjistit množství alkoholu v krvi nebo omamné či psychotropní látky, jedu apod. Jiným potřebným úkonem může být odběr moči, vzorku vlasů, ochlupení, pachu apod., takový odběr biologického materiálu zásadně není spojen se zásahem do tělesné integrity.¹²⁴

Současně je obecně vymahatelnost identifikačních úkonů omezena výše zmíněnou judikaturou Ústavního soudu, který stanovuje, že nesmí dojít k porušení zásady nemo tenetur.

Z hlediska porovnání právní úpravy týkající se možnosti vynucovat strpění identifikačních úkonů se zahraničím se zpravidla jedná o úkony, jejichž vynucení zahraniční legislativa a soudní praxe za určitých podmínek připouští. Judikatura Nejvyššího soudu USA mezi úkony pasivní povahy, k jejichž strpění může být obviněný donucován, řadí i násilné snímání otisků prstů, vyšetření těla rentgenem, svlečení oděvu, aby bylo viditelné tetování i nedobrovolný odběr krve.¹²⁵

5.2. Konfrontace

Jestliže výpověď obviněného v závažných okolnostech nesouhlasí s výpovědí svědka nebo spoluobviněného, může být obviněný postaven svědkovi nebo spoluobviněnému tváří v tvář.¹²⁶ Význam konfrontace ovšem nespočívá pouze v možnosti vyjasnění rozporů ve výpovědích osob, ale i v možnosti získání důkazů nových.¹²⁷

Ke konfrontaci, jakožto zvláštnímu způsobu dokazování, je možné přistoupit po přechozím výslechu konfrontovaných osob, o kterém byl sepsán protokol, pokud jsou ve výpovědích těchto osob rozpory v závažných okolnostech a existuje předpoklad, že konfrontace výrazně přispěje k objasnění věci. Zároveň se vyžaduje splnění podmínky, že vzniklé rozpory ve výpovědích nelze vyjasnit jiným způsobem. Splnění těchto předpokladů je zcela zásadní, jelikož jak plyne ze samotné podstaty konfrontace, jde o silné, bezprostřední psychologické působení na konfrontované osoby, které vzniká postavením osob tváří v tvář. Tento úkon s sebou tedy nese i značná rizika spojená s tím, že pod tíhou psychologického působení může osoba, která dosud

---

¹²³ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád: komentář* [online]. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 1632–1642 [cit. 2021-03-14]. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz>

¹²⁴ Tamtéž, s. 1632.

¹²⁵ MUSIL, Jan. Zákaz donucování k sebeobviňování (nemo tenetur se ipsum accusare). *Kriminalistika* [online]. 2009, 2009(4), 13 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/zakaz-donucovani-k-sebeobvinovani-nemo-tenetur-se-ipsum-accusare.aspx>

¹²⁶ § 104a odst. 1 trestního řádu

¹²⁷ MUSIL, Jan. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004, s. 337. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9.

vypovídala pravdivě svou výpověď změnit ve výpověď nepravdivou.¹²⁸ I proto bývá konfrontace z kriminalistického hlediska řazena k nejsložitějším taktickým úkonům, vyžaduje pečlivou přípravu a zpravidla účast většího počtu policistů.¹²⁹ Nedodržení pravidel pro provádění konfrontace stanovených zákonem může podle závažnosti vést k tomu, že její výsledky nebude možné použít jako důkazu.

Konfrontaci je možné provádět mezi osobami uvedenými v § 104a odst. 1 a 2 trestního řádu, tedy mezi obviněným a svědkem nebo spoluobviněným, případně mezi svědkem a obviněným nebo jiným svědkem. Účast těchto osob na konfrontaci je možné vynucovat zákonnými prostředky, a to pořádkovou pokutou podle § 66, předvoláním a předvedením obviněného podle § 90 a předvoláním a předvedením svědka podle § 98 trestního řádu. Osoba v postavení obviněného však není povinna ani při konfrontaci vypovídat podle čl. 40 odst. 4 Listiny a § 33 odst. 1 trestního řádu. Podobně u svědka pak platí, že nesmí být v rámci konfrontace vyslýchán o okolnostech, týkajících se utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem, jež je povinen zachovat v tajnosti podle § 99 trestního řádu. Stejně tak nemůže být svědek nucen, aby v rámci konfrontace vypovídal, využil-li práva odepřít výpověď podle § 100 trestního řádu.¹³⁰ Účast na konfrontaci nelze uskutečnit u svědka, jehož totožnost se utajuje z důvodů stanovených v § 55 odst. 2 trestního řádu, stejně tak nelze tváří v tvář postavit poškozeného mladšího osmnácti let s obviněným v případě trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.

5.3. Rekognice

Rekognice je zvláštní procesní úkon záležející ve znovupoznání osob nebo věcí s cílem určit jejich totožnost.¹³¹ Její podstatou je tedy znovupoznání jako psychofyziologický proces člověka probíhající v mozku, který umožňuje zapamatování vnímaného, vybavení dříve vnímaného objektu a srovnávání tohoto obrazu či představy s momentálním vjemem předváděného objektu.¹³²

Ačkoli je rekognice některými autory považována pro svůj způsob provádění za specifickou formu výslechu¹³³, lze se spíše přiklonit k tomu, že se jedná o samostatný zvláštní

---

¹²⁸ Tamtéž, s. 337-338.

¹²⁹ MUSIL, Jan. *Kriminalistika: vybrané problémy teorie a metodologie*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2001, s. 267. ISBN 80-7251-080-0.

¹³⁰ *Trestní řád: komentář* [online]. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 1526 [cit. 2021-03-14]. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz>

¹³¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018, s. 426. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3.

¹³² PORADA, Viktor. *Kriminalistika: (úvod, technika, taktika)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 267. ISBN 978-80-7380-038-3.

¹³³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: Komentář* [online]. 6. C.H. Beck, 2008, s. 921 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: www.beck-online.cz

důkazní prostředek, což lze odůvodnit i tím, že byla novelou trestního řádu č. 265/2001 Sb. systematicky zařazena mezi zvláštní formy dokazování.¹³⁴ Tím došlo zároveň k akceptaci rozdílů mezi výslechem a rekognicí, které spočívají zejména v jejich psychologické podstatě, kdy podstatou výpovědi je reprodukce vnímaného, naopak podstatou rekognice je znovupoznání. Zároveň rekognice je úkon, který zásadně není možné opakovat, naopak u výslechu může být opakování, případně doplňování nejen možné, ale někdy také nutné. Rozdíl spatřujeme také v tom, že rekognice má jasně úzce vymezený cíl, a to ztotožnění objektu, tedy identifikaci osob nebo věcí.¹³⁵ Za rozdíl lze také považovat skutečnost, že v důsledku toho, že rekognice je podle své povahy zásadně neopakovatelný a někdy také neodkladný úkon, stanoví trestní řád v § 104b odst. 1, že se k jejímu provedení vždy přibere alespoň jedna osoba, která není na věci zúčastněná. Takový postup má přispět k objektivnímu průběhu celého úkonu. To má význam i proto, že na základě rekognice často dochází k zahájení trestního stíhání konkrétní osoby.¹³⁶ Naopak u výslechu je přítomnost takové nezúčastněné osoby vyloučena.¹³⁷ Rekognici tak lze považovat spíše za zvláštní formu identifikace než zvláštní formu výslechu.

Rekognici lze klasifikovat podle různých hledisek. Jednak podle stupně původnosti rozlišujeme rekognici „in natura“ a rekognici objektů podle jejich modelu, tzn. fotografie, makety nebo jiné zobrazení ztotožňovaného objektu. Podle druhu znovupoznávaného objektu můžeme rozlišovat mezi rekognicí osob, věcí či zvířat. Podle kritéria identifikačních znaků pak rozlišujeme rekognici podle anatomicko-morfologických identifikačních znaků (např. výška, obličej, vlasy) a podle funkčně dynamických znaků a stereotypů (např. chůze). Z hlediska způsobu provedení (resp. ukázání) objektu pak rozlišujeme mezi rekognicí s předvedením ztotožňovaného objektu ve skupině spolu s přivzatými objekty, dále rekognice s předvedením jen jednoho ztotožňovaného objektu, což je typické především u identifikace mrtvolky a případně rekognice s předvedením ztotožňovaných objektů přivzatých jednotlivě po sobě, což je typické u identifikace podle funkčních a dynamických znaků.¹³⁸

Průběh rekognice má zpravidla dvě fáze, přičemž v první fázi dochází k výslechu poznávající osoby, která by měla uvést určité markanty, na základě kterých je schopná poznávanou osobu identifikovat, případně další vlastnosti, znaky či zvláštnosti, které poznání daného objektu

---

¹³⁴ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 157. ISBN 978-80-7380-095-6.

¹³⁵ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 157. ISBN 978-80-7380-095-6.

¹³⁶ FENYK, Jaroslav. DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní řád: komentář* [online]. Praha: Wolters Kluwer, 2017 [cit. 2021-03-21]. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-600-7. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/>

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Tamtéž, s. 159.

usnadní. Poznávající osoba by tak měla uvést veškeré skutečnosti včetně časových a místních okolností, za kterých došla ke styku se ztotožňovaným objektem. Tento výslech může být proveden jak bezprostředně před rekognicí, tak i dříve. Druhá fáze pak spočívá v samotném provedení úkonu rekognice.¹³⁹ Podstatné je, že ztotožňovaný objekt, tedy poznávaná osoba nebo věc, nesmí být poznávající osobě před rekognicí ukázán. Pokud by se tak stalo, šlo by o podstatnou vadu při provádění rekognice, jejíž výsledky by byly znehodnoceny a zbaveny důkazní hodnoty.¹⁴⁰ Při provádění samotného úkonu rekognice in natura je třeba zvolit vhodné prostředí, čas a místo a navodit obdobné podmínky, za kterých měla poznávající osoba možnost objekt vnímat v minulosti. Poznávaná osoba pak předstoupí před poznávající osobu mezi nejméně třemi figuranty, přičemž kriminalistická praxe doporučuje obvykle pět figurantů. Tento počet má význam z důvodu zajištění tzv. jednoohniskové pozornosti, tedy aby poznávající osoba měla možnost sledovat všechny ukázané objekty naráz v jednom zorném poli. Jelikož ale není tato schopnost u všech lidí stejná, je pak doporučeno u dětí nebo starších osob sestavit skupinu s méně objekty. Výjimku tvoří poznávání mrtvol, která je vždy ukázána samostatně.¹⁴¹

Jak již bylo uvedeno výše, z hlediska zásady nemo tenetur rozlišujeme obecně dva druhy trestněprávních úkonů, a to ty, pro které je charakteristická aktivita osoby, tedy aktivní jednání a dále pasivní strpění úkonu. Ovšem posouzení povahy úkonu rekognice je složité právě proto, že se tento úkon nachází na samé hranici mezi aktivním jednáním a pasivním strpěním úkonu.¹⁴² Je zřejmé, že účast na rekognici pro obviněného vyžaduje mnohem větší míru aktivního jednání, než je tomu u pouhého strpění úkonu. Při správně provedené rekognici in natura se po obviněném vyžaduje jednak zvolení si pořadového čísla, rozdání zbývajících čísel figurantům, ale zejména podrobení se samotné poznávací proceduře. To může být mnohdy stresující zážitek, přičemž právě v důsledku stresu a nervozity na sebe ve vypjaté situaci může obviněný strhnout pozornost poznávající osoby.¹⁴³

Na právo odmítnout rekognici, resp. otázku, zda má obviněný jako poznávaná osoba povinnost zúčastnit se rekognice, se názory odborníků v průběhu právního vývoje rozcházejí. Ačkoli Fryšták ve svém článku¹⁴⁴ zmiňuje, že v praxi nedochází příliš často k tomu, že by

---

¹³⁹ CHMELÍK, Jan. *Dokazování v trestním řízení: trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 2., rozš. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2018, s. 122. Eupress. ISBN 978-80-7408-175-0.

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ FENYK, Jaroslav. DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní řád: komentář* [online]. Praha: Wolters Kluwer, 2017 [cit. 2021-03-21]. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-600-7. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/>

¹⁴² Nález Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ FRYŠTÁK, Marek. Některé aspekty rekognice v praxi přípravného řízení a povinnost účasti obviněného jako poznávané osoby na ní. *Kriminalistika* [online]. MV ČR, 2004, 2004(4) [cit. 2021-03-13]. ISSN 1210-9150. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>

obviněná osoba odmítla účast na rekognici, podle něj tímto právem disponuje. Jeho argumentace spočívá v použití analogie, kdy připomíná, že na rozdíl od trestního práva hmotného je zpravidla v trestním právu procesním přípustné užití analogie (je vyloučena tam, kde z povahy ustanovení plyne opak). Vychází tak tedy z úpravy vyšetřovacího pokusu v § 104c a rekonstrukce v § 104d trestního řádu, kde je uvedeno, že k těmto úkonům nesmí být podezřelý, obviněný, poškozený nebo svědek, který má právo odepřít výpověď, žádným způsobem donucován. Per analogiam dochází tedy k závěru, že obviněný jako poznávaná osoba není povinen se rekonstrukce zúčastnit a na základě zásady *nemo tenetur* nemusí takto poskytovat proti sobě důkazy.¹⁴⁵ Proti tomuto se vymezil Protivinský, který naopak vychází z toho, že ustanovení o jiných úkonech v § 104c, § 104d či § 104e trestního řádu nelze analogicky použít, a to mimo jiné z toho důvodu, že ustanovení § 104b odst. 6 trestního řádu stanovuje, že „*pro rekognici jinak platí ustanovení o výpovědi obviněného a svědka*“. Podle něj je tedy obviněný povinen se rekognice účastnit a strpět pasivní úkony s ní související, tedy zejména strpět, aby se na něj poznávající osoba mezi přivzatými figuranty dívala. Dodává ale, že není povinen provádět aktivní úkony. Jako zákonný podklad pro své stanovisko Fryšták uvádí § 114 trestního řádu upravující prohlídku těla a jiné podobné úkony, kdy při extenzivním výkladu tohoto ustanovení je možné jej použít i na rekognici.¹⁴⁶

Ústavní soud rekognici považuje za velmi efektivní důkazní prostředek, díky kterému může v důsledku dojít ke spravedlivému potrestání pachatele. Mimo to ale také připomíná, že jde zároveň o prostředek ochrany individuálních práv osob před neodůvodněným stíháním a odsouzením. Má proto v trestním procesu nezastupitelný význam a nelze připustit, aby její konání záviselo zcela na vůli obviněných. Dochází tak k závěru, že přesto, že uskutečnění celého procesu úkonu rekognice vyžaduje od obviněného určité aktivní jednání, jde ve skutečnosti spíše o pasivní strpění této poznávací procedury. Nároky, které jsou tak na obviněného při rekognici kladeny nejsou takového charakteru, aby je bylo možné označit za donucování k sebeobvinění.¹⁴⁷ To souvisí s ustáleným postojem Ústavního soudu k zásadě *nemo tenetur*, tedy že i přes neopominutelný význam této zásady se nejedná o neomezený a neomezitelný princip. Poznávaná osoba je tedy povinna strpět provedení rekognice a může být k účasti na ní donucována přípustnými právními prostředky, tedy předvedením nebo uložením pořádkové pokuty.¹⁴⁸

---

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ PROTIVINSKÝ, Miroslav. Pro jaký výklad rekognice (§ 104b TrŘ) se máme angažovat?: Má obviněný právo odmítnout rekognici? *Kriminalistika* [online]. MV ČR, 2006, 2006(4) [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>

¹⁴⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06

¹⁴⁸ Tamtéž.

Odlíšné stanovisko pak ale Ústavní soud zaujímá ve vztahu k situaci, kdy policejní orgán vyzval obviněného v rámci rekognice k hlasovému projevu. Tady podle něj dochází k překročení hranice mezi úkonem, při němž musí obviněný pasivně strpět určitý vyšetřovací úkon a úkonem, kdy je nucen k aktivnímu jednání, které může způsobit jeho sebeusvědčení se. Policejní orgán je oprávněn obviněného vyzvat, aby promluvil nebo jinak aktivně jednal, musí jej však poučit o právu toto odmítnout. Pokud k takovému poučení nedojde, stává se provedená rekognice neúčinným důkazem.¹⁴⁹

Rekognice je často předmětem zkoumání také v rámci psychologické vědy, přičemž psychologové mnohdy poukazují na fakt, že lidské vnímání je selektivní a konstruktivní. Ulric Neisser, americký psycholog, poukazuje na to, že „*ani vnímání, ani paměť nejsou kopírovací procesy*“. Z psychologického hlediska lze říci, že jde spíše o rozhodovací procesy, které jsou ovlivněny mnoha faktory včetně toho, jakým způsobem je posléze paměť testována.¹⁵⁰ V psychologii se někdy mluví o tzv. „*ideálním pozorovateli*“, který je schopen pozorovat a naslouchat bez zaujatého postoje. Ovšem takový ideální pozorovatel v reálném světě plném rušivých vlivů neexistuje, jde spíše o teoretický konstrukt, kterému se lze přiblížit pouze v laboratoři. Ve skutečnosti tady existuje řada faktorů, které značně ovlivňují a omezují schopnost člověka podat úplný a přesný výčet toho, co v minulosti viděl, případně s přesností identifikovat osobu.¹⁵¹ Poznávající osoba, která byla svědkem trestného činu nebo se stala jeho obětí, byla velmi pravděpodobně v danou chvíli vystavena značnému stresu. V takových situacích dochází zpravidla ke zvýšené srdeční frekvenci, dechové frekvenci a dramatickému zvýšení adrenalinu, to umožňuje člověku v danou chvíli učinit úkony nutné k zajištění své bezpečnosti. Osoba, která byla však v danou chvíli vystavena tak intenzivnímu prožitku nemusí být zcela spolehlivým svědkem. Z psychologických výzkumů plyne, že i osoby, které jsou na stresové situace zvyklé, se v nich stávají horšími pozorovateli, vzniká tak mnohem menší pravděpodobnost, že si člověk zapamatuje detaily a přesné informace, jelikož zcela přirozeně věnuje v danou situaci pozornost svému bezpečí.¹⁵²

Je proto zřejmé, že nemalý význam pro znovupoznání osoby mohou mít mimo samotný vzhled osoby také specifická gesta, mimika, určitý způsob pohybu rtů, obočí, pokašlávání, určitý způsob upravování účesu apod. Mimořádný význam potom mají funkční a dynamické znaky, zejména pokud poznávající osoba vnímala celý jejich komplex a nikoli jen některý z nich. Tyto

---

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ BUCKHOUT, Robert. EYEWITNESS TESTIMONY. *Jurimetrics Journal* [online]. American Bar Association, 1975, (3), 172 [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/29761486>

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² Tamtéž, s. 173-175.

dynamické znaky se ale vyznačují určitým specifíkem oproti samotnému zevnějšku osoby, a to svojí změnitelností v průběhu rekognice. Osoba, která si je vědoma významu a podstaty rekognice se velmi pravděpodobně pokusí těmto pro sebe charakteristickým dynamickým znakům vyvarovat nebo je pozměnit. Z tohoto důvodu se v kriminalistické praxi objevují často názory, že rekognice osoby podle dynamických znaků má být provedena tak, aby osoba, jejíž totožnost má být zjištěna, o jejím provádění nevěděla.¹⁵³ Takový postup ovšem zasahuje značně do práv obviněného a zřejmě jej tak nelze označit za zákonný a vhodný.

Protivinský pak zastává názor, že sice poznávaná osoba může své funkční dynamické znaky měnit, avšak pouze na určitou chvíli a jen v určité míře. Nelze totiž potlačovat léty vypracované stereotypy a o to míň potom vrozené či získané vady.¹⁵⁴

Ve vztahu k výše uvedenému postoji Ústavního soudu se proto domnívám, že stanovení zákazu donucení k jakémukoli aktivnímu jednání v rámci rekognice a priori značně snižuje šance na identifikaci pachatele, jelikož jakýkoli možný znak či vlastnost pachatele navíc, který by poznávající osoba byla schopná rozpoznat, zvyšuje pravděpodobnost identifikace skutečného pachatele a zároveň se tím snižuje pravděpodobnost potrestání osoby nevinné. Praktický problém ovšem nastává v otázce, zda existuje účinný a přijatelný donucovací prostředek, kterým by bylo možné poznávanou osobu donutit k projevu dynamických znaků v případě, že je dobrovolně předvést odmítne (např. se odmítne projít nebo promluvit). Protivinský zmiňuje kriminalistické metody, kdy vyšetřovatel pod určitou záminkou či legendou přiměje poznávané objekty k funkčním projevům daného druhu tedy k chůzi, gestikulaci apod. V případě rekognice podle hlasu a řeči pak vyšetřovatel s poznávanými objekty hovoří takovým způsobem, že vkládá do rozhovoru a do projevu poznávané osoby konkrétní slova, která poznávající osoba slyšela při prvním vnímání, avšak v jiném kontextu.¹⁵⁵ Ovšem v těchto případech se jedná spíše o sofistikované kriminalistické metody než způsoby donucení. Pokud poznávaná osoba odmítne aktivní úkon, pak lze velmi těžko hledat zákonný účinný prostředek k získání takového projevu, aniž by tím byla porušena zásada *nemo tenetur*. Proto by nutně i v případě budoucího umožnění donucení k určitým aktivním projevům bylo vždy nutné vážit práv obviněného a posuzovat přípustnou míru donucení tak, aby nedocházelo k významnému zásahu do osobnostních a procesních práv obviněného. To by pak zřejmě bylo nutné posuzovat v každém jednotlivém případě individuálně.

---

¹⁵³ PROTIVINSKÝ, Miroslav. *Rekognice v přípravě řízení*. 1. Praha: Min. vnitra ČSSR, 1971, s. 140.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 141.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 141-142

6. Nové technologie a zásada nemo tenetur ve světle judikatury amerických soudů

Stále se zvyšující význam umělé inteligence, resp. nových technologií představuje v mnoha aspektech výzvu pro právní odvětví jako celek. V souvislosti s novými technologiemi vyvstávají v oblasti práva otázky jak v oblasti odpovědnosti či ochrany soukromí, tak i ve vztahu k lidským právům. S ohledem na nové technologie tak i zásada nemo tenetur se ipsum accusare získává nový rozměr a čelí novým výzvám ve vztahu k určování hranice přípustného donucení a je tak nepochybné, že s ohledem na tuto skutečnost je právo vystaveno novým hodnotovým volbám.

Názory na to, jaký zvolit postup při prolamování soukromí občanů tak stále prochází vývojem. To plyne i z poměrně nejednotného judikatorního vývoje v USA, kde se přístup k použití Pátého dodatku ve vztahu k novým technologiím v jednotlivých případech liší. Za příklad lze uvést otázku, zda zásada zákazu donucení k sebeobviňování chrání před tím, aby byla osoba nucena rozšifrovat data na svém počítači. Jedním z prvních případů, přímo se zabývajících touto otázkou, je případ Sebastiena Bouchera, který rozhodoval federální soud ve Vermontu v roce 2009.¹⁵⁶ Boucher byl zastaven pohraniční stráží, která prohledala jeho notebook a našla tisíce obrázků s dětskou pornografií. Boucher se přiznal, že stahoval pornografický materiál do stolního počítače doma a následně tyto složky přesunul na svůj notebook, přičemž tvrdil, že nevěděl o tom, že stahuje dětskou pornografii. Poté co byl Boucherovi notebook policií zabaven byl vypnut a po vypnutí policisté nechtěně spustili šifrovací software notebooku. V důsledku toho se nemohli před soudem k jednotlivým složkám dostat, přičemž Boucher se po výzvě k odšifrování dovolával Pátého dodatku.¹⁵⁷ Soud rozhodl, že Boucher neměl bez ohledu na Pátý dodatek právo ponechat soubory zašifrované, ten nakonec požadavku odšifrování notebooku vyhověl a v důsledku toho byl odsouzen.¹⁵⁸

K jinému závěru pak došel soud v obdobném případě Spojené státy versus Kirschner, kde byl Thomas Kirschner vyzván, „*aby poskytl všechna hesla používaná nebo spojená s počítačem a jakýmikoli jeho složkami*“. Soud zde rozhodl, že Kirschner není povinen hesla poskytnout, jelikož by tím bylo porušeno jeho právo plynoucí z Pátého dodatku a byl by tak nucen poskytnout proti

---

¹⁵⁶ SMEJKAL, Vladimír. *Kybernetická kriminalita*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 868. ISBN 978-80-7380-720-7.

¹⁵⁷ KIOK, Jeffrey. *MISSING THE METAPHOR: COMPULSORY DECRYPTION AND THE FIFTH AMENDMENT* [online]. s. 67-68 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: https://www.bu.edu/pilj/files/2016/03/Kiok-Jeffrey_Winter-2015.pdf

¹⁵⁸ SMEJKAL, Vladimír. *Kybernetická kriminalita*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 868. ISBN 978-80-7380-720-7.

sobě důkazní materiál.¹⁵⁹ Sofistikovaný šifrovací software dokáže mnohdy účinně chránit informace před tím, co by jinak bylo zákonnou prohlídkou a zabavením ze strany orgánů činných v trestním řízení. Lze tak zřejmě konstatovat, že dokud nebude vyvinut efektivní způsob dešifrování takových dat pro užití orgány činnými v trestním řízení, část nezákonných dat zůstane mimo dosah těchto orgánů.¹⁶⁰

Používání donucovacích postupů ze strany orgánů činných v trestním řízení k tomu, aby obžalovaný dešifroval určitá média nebo poskytl hesla zřejmě v obecném měřítku lze považovat za porušení zásady zákazu donucení k sebeobviňování. Toto stanovisko lze podložit zejména skutečností, že obžalovaný tímto způsobem proti sobě nepochybně poskytuje důkazní materiál, který jej může usvědčit a dochází tak k naplnění podstaty donucení k sebeobvinění. Domnívám se ale zároveň, že je vždy nutné velmi důsledně dodržování tohoto principu vyvažovat s intenzitou veřejného zájmu v konkrétní věci. Za takové ospravedlnitelné donucení považuji například uplatnění donucovacího postupu vůči osobě, u které existuje důvodné podezření z teroristické činnosti.

Situaci týkající se terorismu řešila v roce 2020 americká FBI, kdy po střeleckém útoku střelcem al-Káidy na námořní leteckou stanici Pensacola, žádala společnost Apple o pomoc s přístupem do mobilních telefonů iPhone u podezřelých osob. Christopher A. Wray, ředitel FBI, veřejně kritizoval společnost Apple, která odmítla se zpřístupněním dat pomoci, což značně zkomplikovalo vyšetřování. Apple podle něj „učinil rozhodnutí, že pouze uživatel může odemknout obsah bez ohledu na okolnosti“ a dodal, že „takové rozhodnutí má nebezpečné důsledky pro veřejnou bezpečnost“.¹⁶¹ FBI se nakonec podařilo odemknout mobil podezřelého nikoli konkrétním technickým postupem, ale spíše „automatickým odhadem hesla“.¹⁶² Z tohoto případu, byť se přímo netýká donucení k sebeobvinění, lze vyvodit, že orgány činné v trestním řízení se mohou dostat do situace, kdy mají důvodné podezření, že se na mobilním telefonu nebo počítači podezřelého či obviněného nachází důkazní materiál, ale bez toho aniž by byl vlastník tohoto přístroje donucen k jeho odemknutí, by bylo pro policejní orgán mimořádně složité důkazní materiály získat.

---

¹⁵⁹ KIOK, Jeffrey. *MISSING THE METAPHOR: COMPULSORY DECRYPTION AND THE FIFTH AMENDMENT* [online]. s. 68 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: https://www.bu.edu/pilj/files/2016/03/Kiok-Jeffrey_Winter-2015.pdf

¹⁶⁰ GOODMAN, Jody. Forced Data Decryption: Does It Violate the Fifth Amendment? *Criminal Justice* [online]. American Bar Association, 2013, 2013(Volume 27, Number 4) [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.crowell.com/files/Forced-Data-Decryption-Does-It-Violate-the-Fifth-Amendment.pdf>

¹⁶¹ *FBI: US naval base attack 'motivated by al-Qaeda'* [online]. 18.3. 2020 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-52713702>

¹⁶² COLLIER, Kevin a Cyrus FARIVAR. *The FBI cracked another iPhone — but it's still not happy with Apple* [online]. 18.3.2020 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.nbcnews.com/tech/security/fbi-cracked-another-iphone-it-s-still-not-happy-apple-n1209506>

6.1. Biometrická hesla a zásada zákazu donucení k sebeobvinění

V souvislosti se získáváním důkazního materiálu na mobilním telefonu bylo v roce 2016 vydáno soudem v Los Angeles zásadní rozhodnutí, ve kterém bylo stanoveno, že donucení obviněného, aby otiskem prstu odemkl svůj mobilní telefon, není porušením Pátého dodatku. Odkazováno zde bylo na případ Schmerber, kde bylo judikováno, že ochrana plynoucí z Pátého dodatku se nevztahuje na situaci, kde je „*samotné tělo jednotlivce důkazním materiálem*“. Zásada zákazu donucení k sebeobviňování zde byla tedy interpretována tak, že donucení k získání „*identifikovatelných tělesných znaků*“ není porušením tohoto ústavně zakotveného principu. Někteří odborníci poukazují na fakt, že takový přístup je zastaralý s ohledem na stále vzrůstající využívání biometrických údajů a poukazují tak na to, že by se soudy měly v tomto ohledu zaměřit spíše na ochranu soukromí tak, aby orgány činné v trestním řízení nezískaly neomezený přístup k soukromému obsahu jednotlivců v jejich mobilních telefonech a podobných zařízeních.¹⁶³ Za velmi kontroverzní je tento případ považován také proto, že osobám, které na stejném mobilním telefonu používají nebiometrická hesla, je ochrana Pátým dodatkem poskytnuta.

V rozsudku Commonwealth versus Baust soud taktéž konstatoval, že obviněného nelze nutit, aby předložil své přístupové heslo k telefonu, protože by tak byl donucen sdělit určitou informaci, která by mohla vést v důsledku k jeho sebeusvědčení. Soud přesto obžalovanému nařídil, aby odemkl svůj telefon pomocí hesla biometrického, v tomto případě pomocí technologie Touch ID. Soud toto odůvodnil tím, že „*otisk prstu nevyžaduje, aby osoba cokoli prozradila prostřednictvím svých duševních pochodů, a tedy není tak od obžalovaného vynucováno, aby sděloval jakékoli poznatky či vědomosti, kterými by se sám usvědčoval*“. Zajímavý je fakt, že v tomto případě soud výslovně uznal, že biometrické a číselné heslo jsou funkčními ekvivalenty, přesto umožnil rozdílný přístup.¹⁶⁴ Podobně odvolací soud v Minnesotě v jiném případě konstatoval, že obžalovaný může být donucen k tomu, aby poskytl otisk prstu jako heslo ke svému telefonu, což odůvodnil tím, že „*obžalovaný neprozrazuje žádné poznatky, nevyužívá žádnou duševní kapacitu ani nevyslovuje vinu tím, že by umístil prst na svůj telefon*“. Soud zdůraznil, že takový postup se liší od vynucení tradičního hesla, jelikož to již vyžaduje určitou úroveň mentální kapacity obviněného.¹⁶⁵

---

¹⁶³ EFREN LEMUS, Efren. When Fingerprints Are Key: Reinstating Privacy to the Privilege Against Self-Incrimination in Light of Fingerprint Encryption in Smartphones. *SMU Law Review* [online]. 2017, 2017(Volume 70, 2), 535-536 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/147641358.pdf>

¹⁶⁴ HERRERA, Adam. Biometric Passwords and the Fifth Amendment: How Technology Has Outgrown the Right to Be Free From Self-Incrimination. *UCLA Law Review* [online]. 2019, s. 800 [cit. 2021-03-22]. Dostupné z: <https://www.uclalawreview.org/wp-content/uploads/2019/09/Herrera-online.pdf>

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 801.

Takový způsob výkladu zásady zákazu donucení k sebeobviňování je velmi nekonzistentní. Domnívám se, že ochrana by měla být v tomto případě poskytnuta všem uživatelům, ať už používají jako způsob odemknutí svého mobilního telefonu pouze číselnou kombinaci, alfanumerické heslo nebo biometrický údaj, a to zejména proto, že všechny tyto typy hesel slouží stejnému účelu. Určitým paradoxem je pak tento přístup také proto, že stále více uživatelů využívá biometrické údaje pro odemknutí svého telefonu právě proto, že ze své podstaty poskytují vyšší stupeň ochrany než běžné číselné heslo, z právního hlediska tomu pak ale podle tohoto výkladu amerických soudů není. Uživatelé pak budou postaveni před volbu mezi používáním biometrických hesel jako je např. Face ID a vzdáním se práva na to, nebýt donucen k sebeobvinění a tím, zda využívat tradiční hesla, která fakticky poskytují nižší úroveň ochrany před například hackerskými útoky, ale požívají ochrany Pátého dodatku. Jde o volbu práva, které se aplikuje v závislosti na typu hesla, které osoba užívá a výsledkem je, že osoby, které si zvolí vyšší míru ochrany se tím vzdají ochrany právní.¹⁶⁶ Postavení uživatelů před takovou volbu ovšem nedává praktický smysl, jelikož hlavní význam zavádění biometrických hesel pro chytré telefony spočívá v reakci na zvyšování bezpečnosti uživatelů v době, které dominují chytré telefony. Zastaralé právní postoje by tak neměly jednotlivce odrazovat od využívání výhod nových technologií v případě, kdy to pro ně přináší zvýšenou ochranu a zabezpečení. Tento diferencovaný přístup se taktéž fakticky může potýkat s nedostatkem v situaci, kdy uživatel telefonu, který běžně používá funkci Face ID použije ve chvíli, kdy se bude schylovat k tomu, že by měl být donucen svůj telefon odemknout, funkci, kterou iPhone umožňuje svým uživatelům vypnout rozpoznávání obličeje pouhým stisknutím a podržením postranního tlačítka současně s jedním z tlačítek hlasitosti po dobu asi dvě sekundy. Tím dojde k deaktivaci funkce Face ID a každý, kdo bude chtít telefon odemknout bude muset použít tradiční heslo. Tímto by se poměrně snadno mohla osoba ochránit před donucením k odemknutí.¹⁶⁷ I to lze tedy považovat za argument pro poskytnutí stejné ochrany Pátého dodatku všem typům hesel.

V judikatuře amerických soudů se lze ale setkat také s nekonzistentním přístupem i k heslům tradičním, číselným. V případě *State versus Stahl* bylo odmítnuto poskytnout ochranu Pátým dodatkem pro vynucení číselného hesla pro odemknutí telefonu. Soud však v tomto rozhodnutí uvedl, že *„není nakloněn názoru, že by Pátý dodatek měl poskytovat větší ochranu jednotlivcům, kteří chrání své iPhony kombinací písmen a čísel než jednotlivcům, kteří používají jako heslo otisk svého prstu“*.¹⁶⁸ Stejně tak ve věci *Andrews versus New Jersey*, ve kterém byl

---

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 804.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 804-805.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 805.

Andrews donucen soudním příkazem ke sdělení hesel ke svým dvěma mobilním telefonům, přičemž Nejvyšší soud státu New Jersey rozhodl, že na zpřístupnění hesel se Pátý dodatek nevztahuje. Toto rozhodnutí rozpoutalo obecnou nespokojenost veřejnosti, která poukazuje na paradox kdy „Pátý dodatek chrání před tím, aby byl jednotlivec donucen ke zpřístupnění nástěnného trezoru, ale tato ochrana se nevztahuje na telefonní a počítačová hesla, která mohou mnohdy poskytnout přístup k mnohem citlivějším informacím, než by mohl poskytnout nástěnný trezor.“¹⁶⁹

Tato celková nejednotnost ve vnímání vztahu hesel a zásady zákazu donucení k sebeobvinění plyne zřejmě i z toho, že v rámci historického vývoje této zásady se soudy s touto problematikou nepotýkaly vůbec nebo ne v takové míře jako dnes. Je tak ale nutné výklad tohoto principu ve vztahu k novým technologiím modifikovat. Vzhledem k poměrně rychlému vývoji nových technologií není možné hranice donucení posuzovat podle výkladu principu nemo tenetur z dob, kdy biometrické údaje nebyly využívány v každodenním životě jednotlivců. Zásadně by se neměly technologie přizpůsobovat pro dnešní dobu zastaralým výkladům, ale naopak právo by se mělo přizpůsobit vývoji technologií.¹⁷⁰

V současné době tak v oblasti biometrických údajů ve vztahu k zásadě nemo tenetur chybí funkční právní úprava, která by zabránila porušování základních ústavně zaručených práv. Odborná diskuze by se tak měla kriticky zaměřit zejména tím směrem, aby budoucí vývoj (technologický, politický nebo sociální), nezpochybňoval vnímání a představy jednotlivců, které mají o svých ústavně zaručených právech. To lze ovlivnit zejména tím, že takový budoucí vývoj bude přizpůsoben ústavnímu rámci a právní úpravě jako celku. Pokud by to bylo naopak, byly by tím ohroženy základní principy, na kterých stojí náš právní systém.¹⁷¹

6.2. Dokazování daty z mobilních telefonů podle českého právního řádu

Podle § 89 odst. 2 trestního řádu může za důkaz sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, přípustné tak mohou být i elektronické důkazy např. v podobě různých záznamů na

---

¹⁶⁹ ACLU, EFF URGE SUPREME COURT TO PROTECT AGAINST FORCED DISCLOSURE OF PHONE PASSWORDS TO LAW ENFORCEMENT [online]. 8.1.2021 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.aclu.org/press-releases/aclu-eff-urge-supreme-court-protect-against-forced-disclosure-phone-passwords-law>

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 807.

¹⁷¹ EFREN LEMUS, Efren. When Fingerprints Are Key: Reinstating Privacy to the Privilege Against Self-Incrimination in Light of Fingerprint Encryption in Smartphones. *SMU Law Review* [online]. 2017, 2017(Volume 70, 2), 538 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/147641358.pdf>

elektronických nosičích informací.¹⁷² Mobilní telefon tak v trestním řízení může představovat zdroj nespočetného množství potenciálních důkazů. Příkladem lze uvést, že pro trestní řízení důležitými informacemi, které lze z mobilního telefonu získat mohou být informace o odchozích či příchozích hovorech, zprávy zachycené na sociálních sítích nebo SMS, poznámky, fotografie, záznamy zachycené na diktafonu telefonu, video. Mimo to mohou být ale cennou informací pro trestní řízení také data získaná z využití NFC technologie, díky které lze využít telefon jako platební prostředek, to pak umožňuje mimo jiné zjistit pohyb tohoto přístroje. Stejnou informaci pak lze získat také v případě využívání aktivních polohovacích služeb či při využití navigačních služeb. Orgány činné v trestním řízení pak mohou nasměrovat také informace získané z historie internetového vyhledávání nebo soubory cookies apod.¹⁷³

S daty, které lze získat z mobilního telefonu pak souvisí problematika odposlechů a záznamu telekomunikačního provozu, které lze získat od mobilního operátora nebo přímo při přenosu dat podle § 88 a § 88a trestního řádu.¹⁷⁴ Poskytovatelé telekomunikačních služeb mají povinnost uchovávat po dobu 6 měsíců provozní a lokalizační údaje. Týkajíc se provozních a lokalizačních údajů při neúspěšných pokusech o volání, jsou povinny uchovávat tyto údaj pouze tehdy, jsou-li tyto údaje vytvářeny nebo zpracovávány a zároveň uchovávány nebo zaznamenávány. Poskytovatelé telekomunikačních služeb jsou na požádání orgánů činných v trestním řízení, při splnění podmínek stanovených trestním řádem, povinny tyto informace bezodkladně poskytnout.¹⁷⁵

Aby mohl být mobilní telefon v trestním řízení použit jako důkazní prostředek, musí být zajištěn pro důkazní účely v souladu s trestním řádem. Osoba, která u sebe má věc, která může sloužit důkaznímu účelu je povinna ji na vyzvání předložit soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, vyžaduje-li to pak účel náležitého zjištění skutečností důležitých pro trestní řízení, je povinen tuto věc vydat.¹⁷⁶ Pokud osoba, která u sebe má mobilní telefon, jej odmítne na vyzvání předložit či vydat, může jí být na základě příkazu předsedy senátu a v přípravném řízení na základě příkazu státního zástupce nebo policejního orgánu odňat.¹⁷⁷ Z hlediska této kapitoly jsou však více než získání mobilního telefonu samotného podstatná data, která obsahuje. Z tohoto

---

¹⁷² ŠÁMAL a kol. *Trestní řád: komentář* [online]. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 1308 [cit. 2021-02-15]. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0. Dostupné z: www.beck-online.cz

¹⁷³ POLČÁK, Radim, František PÚRY a Jakub HARAŠTA. Dokazování daty z mobilních komunikačních zařízení. *Elektronické důkazy v trestním řízení* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 198-200 [cit. 2021-03-29]. ISBN 978-80-210-8073-7. Dostupné z: https://science.law.muni.cz/knihy/monografie/Polcak_Elektronicke_dukazy.pdf

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 200.

¹⁷⁵ § 97 odst. 3 zákona č. 127/2005 Sb., Zákon o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů

¹⁷⁶ § 78 odst. 1 trestního řádu

¹⁷⁷ § 79 odst. 1 trestního řádu

hlediska je důležitá maximální obezřetnost orgánů činných v trestním řízení, jelikož hodnota mobilního telefonu jako důkazního prostředku může být snadno znehodnocena.¹⁷⁸ Chytré mobilní telefony jsou zpravidla vybaveny funkcí, při jejímž použití dojde na dálku ke smazání či zablokování telefonu v případě jeho ztráty nebo krádeže, přičemž ke ztrátě dat může dojít také neodborným nakládáním ze strany orgánů činných v trestním řízení.¹⁷⁹

Z hlediska problematiky odemykání telefonu rozlišujeme dvojí situaci. Jednak uzamčení SIM karty prostřednictvím PIN kódu, jednak uzamčení telefonu jako takového, který představuje citelnější překážku pro orgány činné v trestním řízení. Je tomu tak proto, že v případě trojího chybného zadání PIN kódu, který si může každý uživatel telefonu změnit, je třeba zadat PUK, který uživatel změnit nemůže a je možné jej vyžádat od mobilního operátora.¹⁸⁰ Zdaleka obtížnější je potom odemknutí telefonu jako takového, jelikož k takovému uzamknutí neexistuje alternativa jako v případě PIN kódu.

V případě, kdy uživatel telefonu odmítne poskytnout heslo k telefonu (ať již numerické, alfanumerické nebo biometrické), dostává se tak orgán činný v trestním řízení do podstatně složitější situace, a to zejména z hlediska zásady nemo tenetur. Jelikož z ustálené judikatury Ústavního soudu plyne, že obviněného nelze nutit k aktivnímu jednání, které by vedlo k tomu, že by sám sebe usvědčil, i v tomto případě tak nelze donutit k aktivnímu poskytnutí hesla. Jak plyne z předešlé kapitoly, tak v judikatuře Spojených států amerických ohledně vynucení sdělení hesla nepanuje jednoznačná shoda. Avšak ohledně uzamčení pomocí technologie Touch ID se judikatura převážně kloní k povinnosti obviněného poskytnout otisk prstu. Americké soudy tak vykládají zásadu zákazu donucení k sebeobviňování tak, že se týká pouze informace, která je ve vědomosti obviněného a nikoli na poskytnutí otisku prstu. Polčák a kolektiv pak poukazují na judikaturu Ústavního soudu týkající se povinnosti obviněného strpět sejmutí pachové stopy, odebrání vzorku vlasů či buklí stěr, obdobně proto přistupují k otázce poskytnutí otisku prstu k odemknutí telefonu, kdy lze předpokládat, že by české soudy považovaly donucení k poskytnutí otisku prstu za přípustné.¹⁸¹ Domnívám se však, že k problematice donucení k poskytnutí hesel by se mělo přistupovat jednotně jako k aktivnímu poskytnutí údaje, který je způsobilý obviněného usvědčit.

---

¹⁷⁸ POLČÁK, Radim, František PÚRY a Jakub HARAŠTA. Dokazování daty z mobilních komunikačních zařízení. *Elektronické důkazy v trestním řízení* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 202 [cit. 2021-03-29]. ISBN 978-80-210-8073-7. Dostupné z: https://science.law.muni.cz/knihy/monografie/Polcak_Elektronicke_dukazy.pdf

¹⁷⁹ Tamtéž.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 203.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 205.

Závěr

Zásada *nemo tenetur* představuje mimořádně významný právní princip, jehož respektování je pro dodržení práv obviněné osoby nezbytné. Z hlediska úvah *de lege ferenda* tak vyvstává otázka, zda by natolik významný právní princip neměl mít své zakotvení v pozitivní právní úpravě. V rámci naší vnitrostátní ústavněprávní úpravy jde o princip, který dovozujeme pomocí výkladu ze spojení čl. 37 odst. 1 a čl. 40 odst. 4 Listiny, které upravují právo odmítnout výpověď a dále z presumpce nevinny zakotvené v čl. 40 odst. 2 Listiny. Domnívám se tak, že vhodným řešením této otázky by byla inspirace Pátým dodatkem americké ústavy, a tedy výslovné zakotvení, že nikdo není povinen poskytovat důkazy sám proti sobě v hlavě páté Listiny. Na zákonné úrovni pak považuji za vhodné řešení obdobné zakotvení tohoto principu do § 2 trestního řádu. Vymezení samotných hranic tohoto principu by pak mělo zůstat ponecháno judikatuře.

Přesto, že význam tohoto principu pro obhajobu v trestním řízení je nepochybný, je důležité jej vždy náležitě proporcionálně vyvážit se zájmem státu a společnosti na potrestání pachatele. Výklad tohoto principu tedy nemůže být bezbřehým útočištěm obviněných, ale musí být nastaven takovým způsobem, aby nebránil efektivnímu zjišťování pravdy, potrestání skutečných pachatelů a aby tak přispíval k celkově spravedlivému fungování trestního procesu. Jelikož se tedy nemá jednat o neomezené a neomezitelné právo obviněného, je třeba tyto sobě konkurující hodnoty a zájmy vždy posuzovat individuálně v každém jednotlivém případě zvlášť. Vhodně nastavené mantinely této zásady tak mají v konkrétních případech umožňovat určitou míru donucení. Nebylo-li by tomu tak, nebylo by možné vést trestní řízení efektivně a dosáhnout potrestání pachatelů trestných činů. Přiměřené donucení tak nepředstavuje porušení ústavních práv a svobod jedince.¹⁸²

Princip *nemo tenetur* prošel dlouhým historickým vývojem, v průběhu kterého se vnímání této zásady měnilo či bylo zcela upozaděno ve prospěch inkvizičního principu trestního řízení. Lze ale říci, že ačkoli byl význam principu *nemo tenetur* historicky mnohokrát modifikován, současný jeho vývoj nestíhá efektivně reagovat na současné potřeby společnosti a s tím související vývoj nových technologií. Do budoucna je tak možné očekávat, že se i české soudy budou mít příležitost vyjádřit podrobněji k otázce hranic donucení ve vazbě na tuto oblast.

---

¹⁸² MUSIL, JAN. *Zákaz donucování k sebeobviňování (nemo tenetur se ipsum accusare)* [online]. 2009, [cit. 2021-03-22]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/4-2009-zakaz-donucovani-k-sebeobvinovani-nemo-tenetur-se-ipsum-accusare.aspx>.

Seznam použitých zkratek

ESLP	Evropský soud pro lidská práva
Listina	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
Úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, e dne 4. 11. 1950, vyhlášená sdělením Federálního Ministerstva zahraničních věcí pod č. 209/1992 Sb., ve znění pozdějších změn
zásada nemo tenetur	zásada nemo tenetur se ipsum accusare

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

BOBEK, Michal. *Dvacet let Evropské úmluvy v České republice a na Slovensku*. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-460-5.

DEL CARMEN, Rolando V. *Criminal Procedure: Law and Practice*. 7. Thomson Learning, 2007. ISBN 0-495-00600-9.

FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7687-7.

HUBÁLKOVÁ, Eva a Ján ŠIKUTA. *Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. Přehledy judikatury (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-043-1.

HUBÁLKOVÁ, Eva. *Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech*. Nové vyd. Praha: Česká advokátní komora, 2013. ISBN 978-80-260-4211-2.

CHMELÍK, Jan. *Dokazování v trestním řízení: trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 2., rozš. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2018. Eupress. ISBN 978-80-7408-175-0.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-278-3.

MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4.

MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. Praha: C.H. Beck, 1999. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-717-9216-0.

MUSIL, Jan. *Kriminalistika: vybrané problémy teorie a metodologie*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2001. ISBN 80-7251-080-0.

MUSIL, Jan. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9.

MUSIL, Jan. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 1999. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-216-0.

PORADA, Viktor. *Kriminalistika: (úvod, technika, taktika)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-038-3.

PROTIVINSKÝ, Miroslav. *Rekognice v přípravném řízení*. 1. Praha: Min. vnitra ČSSR, 1971.

SELTENREICH, Radim. *Dějiny evropského kontinentálního práva: vysokoškolská právnická učebnice*. 3., upr. vyd. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-54-7.

SMEJKAL, Vladimír. *Kybernetická kriminalita*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-720-7.

STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-095-6.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

ACLU, EFF URGE SUPREME COURT TO PROTECT AGAINST FORCED DISCLOSURE OF PHONE PASSWORDS TO LAW ENFORCEMENT [online]. 8.1.2021 [cit. 2021-03-14].

Dostupné z: <https://www.aclu.org/press-releases/aclu-eff-urge-supreme-court-protect-against-forced-disclosure-phone-passwords-law>

BUCKHOUT, Robert. EYEWITNESS TESTIMONY. *Jurimetrics Journal* [online]. American Bar Association, 1975, (3), 172 [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/29761486>

COLLIER, Kevin a Cyrus FARIVAR. *The FBI cracked another iPhone — but it's still not happy with Apple* [online]. 18.3.2020 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.nbcnews.com/tech/security/fbi-cracked-another-iphone-it-s-still-not-happy-apple-n1209506>

ČEP, David. Nad možnostmi uplatnění principu nemo tenetur v podmínkách trestní odpovědnosti právnických osob. *Právní rozhledy* [online]. 2017, (2), [cit. 2021-02-18]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz>

EFREN LEMUS, Efren. When Fingerprints Are Key: Reinstating Privacy to the Privilege Against Self-Incrimination in Light of Fingerprint Encryption in Smartphones. *SMU Law Review* [online]. 2017, 2017(Volume 70, 2), [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/147641358.pdf>

FBI: US naval base attack 'motivated by al-Qaeda' [online]. 18.3. 2020 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-52713702>

FENYK, Jaroslav. DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní řád: komentář* [online]. Praha: Wolters Kluwer, 2017 [cit. 2021-03-21]. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-600-7. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/>

FRANKEL, MARVIN E. THE SEARCH FOR TRUTH: AN UMPIREAL VIEW. *University of Pennsylvania Law Review* [online]. 1975(5), [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5309&context=penn_law_review

FRYŠTÁK, Marek. Některé aspekty rekognice v praxi přípravného řízení a povinnost účasti obviněného jako poznávané osoby na ní. *Kriminalistika* [online]. MV ČR, 2004, 2004(4) [cit. 2021-03-13]. ISSN 1210-9150. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>

GOODMAN, Jody. Forced Data Decryption: Does It Violate the Fifth Amendment? *Criminal Justice* [online]. American Bar Association, 2013, 2013(Volume 27, Number 4) [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.crowell.com/files/Forced-Data-Decryption-Does-It-Violate-the-Fifth-Amendment.pdf>

GREEN, Michael S. The Privilege's Last Stand: The Privilege Against Self-Incrimination and the Right to Rebel Against the State. *Brooklyn law review* [online]. 1999, [cit. 2021-02-28]. ISSN 0007-2362. Dostupné z: <https://brooklynworks.brooklaw.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1754&context=blr>

HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník* [online]. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, s. 498 [cit. 2021-4-27]. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz>

HERCZEG, Jiří. Plody z otráveného stromu a ústavněprávní limity získávání informací v trestním řízení. *Trestněprávní revue* [online]. 2009, 2009(3). [cit. 2021-02-19]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz>.

HERCZEG, Jiří. Zásada „nemo tenetur“ a práva obviněného v trestním řízení. *Bulletin advokacie* [online]. 2010, (1-2). [cit. 2021-02-14]. Dostupné z: www.beck-online.cz

- HERRERA, Adam. Biometric Passwords and the Fifth Amendment: How Technology Has Outgrown the Right to Be Free From Self-Incrimination. *UCLA Law Review* [online]. 2019. [cit. 2021-03-22]. Dostupné z: <https://www.uclalawreview.org/wp-content/uploads/2019/09/Herrera-online.pdf>
- HOLLÄNDER, Pavel. Zrod a současnost principu nemo tenetur se ipsum prodere: ZROD A SOUČASNOST PRINCIPU NEMO TENETUR SE IPSUM PRODERE (HYPOSTÁZE JEDNOHO ZÁKLADNÍHO PRÁVA). *Právník* [online]. Ústav státu a práva AV ČR, 2017, (2/2017). [cit. 2021-02-10]. ISSN 0231-6625.
- JACKSON, John D. a Sarah J. SUMMERS. Silence and the privilege against self-incrimination. *The Internationalisation of Criminal Evidence* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. [cit. 2021-03-03]. ISBN 9781139093606. Dostupné z: doi:10.1017/CBO9781139093606.012
- JACKSON, John. Re-Conceptualizing the Right of Silence as an Effective Fair Trial Standard. *The International and Comparative Law Quarterly* [online]. Cambridge University Press on behalf of the British Institute of International and Comparative Law, 2009, (Vol. 58, 4), [cit. 2021-02-18]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/25622247>
- KEMP, John A. The Background of the Fifth Amendment in English Law: A Study of Its Historical Implications. *William & Mary Law Review* [online]. 1958. [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <https://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3341&context=wmlr>.
- KIOK, Jeffrey. *MISSING THE METAPHOR: COMPULSORY DECRYPTION AND THE FIFTH AMENDMENT* [online]. [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: https://www.bu.edu/pilj/files/2016/03/Kiok-Jeffrey_Winter-2015.pdf
- KOPA, Martin. Listina základních práv a svobod. Komentář. HUSSEINI, Faisai, Michal BARTOŇ, Marian KOKEŠ a Martin KOPA. *Listina základních práv a svobod: komentář* [online]. V Praze: C.H. Beck, 2021. [cit. 2021-02-14]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-812-2. Dostupné z: www.beck-online.cz
- MATES, Pavel a František PÚRY. Zákaz nucení k sebeobviňování. *Bulletin Advokacie* [online]. 2019, 2019(3). [cit. 2021-03-04]. ISSN 1805-8280. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_3_2019_web.pdf
- MUSIL, JAN. Zákaz donucování k sebeobviňování (nemo tenetur se ipsum accusare) [online]. 2009, [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/4-2009-zakaz-donucovani-k-sebeobvinovani-nemo-tenetur-se-ipsum-accusare.aspx>.
- PITLER, Robert M. The Fruit of the Poisonous Tree Revisited and Shepardized. *California Law Review* [online]. 1968, (56). [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: <https://www.cga.ct.gov/asafcrconnecticut/tmy/0128/Lawrence%20S.%20Jezouit%203.pdf>
- POLČÁK, Radim, František PÚRY a Jakub HARAŠTA. Dokazování daty z mobilních komunikačních zařízení. *Elektronické důkazy v trestním řízení* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2015. [cit. 2021-03-29]. ISBN 978-80-210-8073-7. Dostupné z: https://science.law.muni.cz/knihy/monografie/Polcak_Elektronicke_dukazy.pdf
- PROTIVINSKÝ, Miroslav. Pro jaký výklad rekognice (§ 104b TrŘ) se máme angažovat?: Má obviněný právo odmítnout rekognici? *Kriminalistika* [online]. MV ČR, 2006, 2006(4) [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>

REPÍK, Bohumil. Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 1982, 1982(červen-září). ISSN 1210-6348.

ŠÁMAL a kol. *Trestní řád: komentář* [online]. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. [cit. 2021-02-15]. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0. Dostupné z: www.beck-online.cz

ŠÁMAL, Pavel. Provádění dokazování v hlavním líčení a úprava absolutní a relativní neúčinnosti důkazů ve věcném záměru trestního řádu. *Trestněprávní revue* [online]. C. H. Beck, 2008, 15. 12. 2008, 2008(12). [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: www.beck-online.cz

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: Komentář* [online]. 6. C.H. Beck, 2008. [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: www.beck-online.cz

The William Davidson Talmud: Sanhedrin 27b. *Sefaria: A Living Library of Jewish Texts Online* [online]. [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.sefaria.org/Sanhedrin.27b?lang=bi>.

The William Davidson Talmud: Sanhedrin 9b. *Sefaria: A Living Library of Jewish Texts Online* [online]. [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.sefaria.org/Sanhedrin.9b?lang=bi>.

TOMÁŠ, Akvinský. *Theologická summa, doslovný překlad, red. E. Soukup* [online]. Krystal Olomouc 1937, II-II. 69 [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <http://summa.op.cz/sth.php?&A=1>

TRECHSEL, Stefan. *Human Rights in Criminal Proceedings* [online]. Oxford: Oxford University Press, 2005. [cit. 2021-02-18]. ISBN 9780198299363. Dostupné z: <https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199271207.001.0001/acprof-9780199271207-chapter-13>

3. Seznam použitých právních předpisů

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ze dne 4.11.1950

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech ze dne 19.12.1966

Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání ze dne 10.12.1984

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 127/2005 Sb., Zákon o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

4. Seznam použité judikatury

Nález ÚS ze dne 30.11.2010, sp. zn. Pl.ÚS-st. 30/10

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 528/06

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2002, sp. zn. II. ÚS 291/2000

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 29/2000

Nález Ústavního soudu ze dne 22. 2. 2005, sp. zn. I. ÚS 431/04

Nález Ústavního soudu ze dne 22.2.2006, sp. zn. I. ÚS 671/05

Nález Ústavního soudu ze dne 23.5.2007, sp. zn. III. ÚS 655/06

Nález Ústavního soudu ze dne 23.6. 2005, sp. zn. II. ÚS 255/05

Nález Ústavního soudu ze dne 24.2.2004, sp. zn. I. ÚS 733/01
Nález Ústavního soudu ze dne 24.3.2005, sp. zn. IV.ÚS 3/04
Nález Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2003, sp. zn. IV. ÚS 757/2000
Nález Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2003, sp. zn. II. ÚS 118/01
Nález Ústavního soudu ze dne 8.11.2005, sp. zn. I. ÚS 402/05
Nález Ústavního soudu ze dne 9.7.2018, sp. zn. II. ÚS 955/18
Nález Ústavního soudu ze dne 9.9. 1999, sp. zn. IV. ÚS 13/99
Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci John Murray versus Spojené království č. 18731/91
Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 21. 9. 1982, sp. zn. 6 Tz 26/81
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Funke versus Francie č. 10828/84 ze dne 25. 2. 1993
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Gäfgen versus Německo č. 22978/05
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Ibrahim a ostatní versus Spojené království č. stížností 50541/08, 50571/08, 50573/08 a 40351/09
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Saunders versus Spojené království č. 19187/91
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Selmouni versus Francie č. 25803/94 ze dne 28. 7. 1999
Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 4. 1996 sp. zn. 2 Tzn 90/96
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 4. 1968, sp. zn. 7 Tz 11/68
Usnesení Ústavního soudu ze dne 8.2.2010, sp. zn. IV. ÚS 2425/09

5. Seznam ostatních zdrojů

Disentní stanovisko soudce Loucaidese k Reportu Evropské komise pro lidská práva ve věci Saunders versus Spojené království č. *19187/91*
Disentní stanovisko soudce Martense, ke kterému se připojil soudce Kuris ve věci Saunders versus Spojené království č. *19187/91*
Odlišné stanovisko soudce Jana Musila k výroku I a k části odůvodnění nálezu Ústavního soudu ze dne 23.5.2007, sp. zn. III. ÚS 655/06
Report Evropské komise pro lidská práva ve věci Saunders versus Spojené království č. *19187/91*
Zprávy o rozsudcích a rozhodnutích 2002 – XI, [cit. 2021-03-01], dostupné z: https://echr.coe.int/Documents/Reports_Recueil_2002-IX.pdf

Zásada nemo tenetur se ipsum accusare

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá pojmem a vybranými aspekty principu nemo tenetur se ipsum acussare. Jde o jeden ze základních pilířů obhajoby v trestním řízení a úzce tak souvisí s právem na spravedlivý proces. Práce se zaměřuje na teoretická východiska zásady a pokouší se nastínit problematické otázky související s interpretací jejího obsahu při aplikaci v praxi, a to zejména s ohledem na přípustnou míru donucení.

První kapitola diplomové práce se věnuje historickému vývoji zásady v oblasti kontinentálního i angloamerického právního systému. Druhá kapitola obsahuje přehled o tom, jakým způsobem je zásada zakotvena v mezinárodních i vnitrostátních právních pramenech. Třetí kapitola se zabývá vztahem mezi zásadou zákazu donucení k sebeobviňování a právem odepřít výpověď na základě judikatury Evropského soudu pro lidská práva a Nejvyššího soudu USA.

Čtvrtá kapitola je věnována dokazování, a to zejména procesním důsledkům porušení předpisů při dokazování se zaměřením na zákonné a nezákonné způsoby donucení a jednotlivým vadám z nich plynoucím. Součástí kapitoly je také pojednání doktríně plodů z otráveného stromu, která se zabývá otázkou účinnosti důkazů v trestním řízení. Pátá kapitola pojednává o tom, jak se zásada nemo tenetur projevuje při identifikačních úkonech, konfrontaci a rekognici. Podrobnější zaměření je věnováno rekognici, zejména s ohledem na vynucování účasti obviněného včetně psychologických aspektů, které se s úkonem rekognice neoddělitelně pojí. Šestá kapitola poskytuje vhled do aktuálního vývoje judikatury USA týkajícího se zásady zákazu donucení k sebeobvinění, zakotvené v Pátém dodatku Americké ústavy, ve vztahu k novým technologiím, a to zejména se zaměřením na vynucování hesel k mobilním telefonům. Součástí kapitoly je také nastínění české právní úpravy v tomto směru.

Klíčová slova: nemo tenetur se ipsum accusare, spravedlivý proces, dokazování

Nemo tenetur se ipsum accusare principle

Abstract

This thesis deals with the concept and selected aspects of the nemo tenetur se ipsum accusare principle. This principle is one of the fundamental pillars of defence in criminal proceedings and is closely related to the right to a fair trial. The thesis focuses on the principle's theoretical starting points and attempts to outline problematic issues related to the interpretation of its content when applied in practice, particularly with regard to the permissible degree of coercion.

The first chapter of the thesis deals with the historical development of the principle in both the continental and anglo-american legal systems. The second chapter contains an overview of how the principle is enshrined in international and national sources of law. The third chapter deals with the relationship between the privilege against self-incrimination and the right to remain silent based on the case law of the European Court of Human Rights and the US Supreme Court. The fourth chapter is devoted to the evidence, in particular the procedural consequences of an infringement in the proceedings, focusing on lawful and unlawful methods of coercion and the individual defects resulting therefrom. The chapter also includes treatise on the doctrine of fruit from a poisoned tree, which addresses the question of the effectiveness of evidence in criminal proceedings. The fifth chapter discusses how the principle nemo tenetur manifests itself in acts of identification, confrontation and recognition. A more detailed focus is on recognition, particularly with regard to the enforcement of the defendant's involvement, including the psychological aspects that are inextricably linked to the act of recognition. The sixth chapter provides an insight into recent US case law of the principle against self-incrimination, embodied in the Fifth Amendment of the US Constitution, in relation to new technologies, with a particular focus on the enforcement of mobile phone passwords. The chapter also includes an outline of Czech legislation in this direction.

Klíčová slova: nemo tenetur se ipsum accusare, fair trial, evidence